

ARHIVA MONOGRAFICĂ

CADRUL BIOLOGIC

EVOLUȚIA DEMOGRAFICĂ A SATULUI CORNOVA

1817—1930

DE D. GEORGESCU

In cuprinsul unei monografii sociologice, problema cadrului biologic are o dublă orientare programatică și anume: identificarea și exprimarea, în primul rând, a structurii biologice proprii unității considerate, satul, în vederea explicării unor condiții specifice de apariție, perpetuare sau evoluție a fenomenelor sociale; iar paralel cu aceasta, urmărește realizarea unui studiu autonom de biologie, grație capitolelor speciale de tehnică antropologică.

Economia planului de lucru (a cărei expunere analitică o vom face cu alt prilej) întrebuițat în astfel de cercetări, presupune: *a)* o realitate biologică colectivă, plastică prin esența ei, de un anumit grad de omogeneitate sau diferențiere și în care se poate izola, un tip sau tipuri biologice cu variații eventuale; *b)* o categorie de valori bio-sociale exterioare naturii celei dintâi, dar capabile de a imprimă un sens pozitiv sau negativ vitalității colectivității omenești cercetate; *c)* o reacțiune necesară a colectivității în fața factorilor de variație și organizarea lor în valori pozitive; deci, *d)* problema adaptării și selecției, iar în altă ordine de idei, problema evoluției sociale.

* * *

Pentru înțelegerea și explicarea fenomenelor de viață, metodele științifice puse la îndemâna cercetătorului sunt multiple și diverse. Una dintre cele mai importante și mult folosite în ultima vreme este fără îndoială metoda statistică, și aceasta aplicată la problema populației este cunoscută sub numele de demografie.

Incepem astăzi, sprijiniți pe această metodă, în vederea definirii realității biologice particulare unui sat, un studiu care reprezintă o încercare de a urmări evoluția demografică a satului Cornova din Basarabia, în care paginile de față însemnează un prim și fragmentar capitol și, mai ales, o prezentare de material demografic.

Acest material a putut fi adunat, grație faptului că în satul Cornova s'au păstrat cărțile bisericești de stare civilă încă din anul 1817, iar cei câțiva ani cari lipseau, au fost extrași din arhiva Consistoriului bisericesc din Chișinău. Ne găsim astfel în măsură, caz unic, după cât știm, în literatura noastră similară, de a putea urmări mișcarea populației unui sat, pe o perioadă comparativ vastă de 114 ani, adică din 1817 până în anul 1930.

I

În tabloul care urmează (tab. A) este arătată întreaga mișcare a populației satului Cornova, anual, dela 1817 până la 1930 și anume, care a fost pentru amândouă sexele, numărul de născuți, morți, căsătoriți, precum și valoarea excedentului realizat. O coloană specială este rezervată cifrei probabile a populației la sfârșitul fiecărui an, astfel cum a rezultat din deducerea excedentului natural, adică abstracție făcând de modificările numerice eventuale, aduse populației satului Cornova prin infiltrații sau pierderi datorite migrațiilor continue și necesare survenite timp de peste un secol, dar asupra căruia nu avem informații suficiente și precise.

Al doilea tablou (tab. B) recapitulează această mișcare a populației, din zece în zece ani, cu excepția perioadei reduse dela 1817—1820, expunând, pentru aceleași capitole, care sunt raporturile reciproce între cele două sexe, socotite %, precum și valoarea lor, exprimată la 1000 locuitori; aceasta pentru fiecare perioadă în parte.

Socotită în totalitatea ei și urmărind cifrele obținute prin considerarea exclusivă a excedentului natural în calculele noastre arătate în tabloul A, constatăm că populația satului Cornova se ridică, la sfârșitul anului 1816, la cifra probabilă de 371 locuitori, pentru a ajunge la sfârșitul anului 1930 la 1573 locuitori.

Raportând această ultimă valoare la cifra populației din 1820 de 394 locuitori, vedem că în timp de 111 ani populația Cornovei și-a dublat numărul de două ori, prima dublare corespunzând anului 1874, împărțind cei 111 ani în două perioade aproape egale de 55 ani (1820—1874) și 56 ani (1875—1930).

La prima vedere această egalitate frapantă ar pleda pentru o structură stabilă și matură a acestei populații rurale, fapt numai aparent dacă ținem seama de grava pierdere suferită prin epidemia de holeră din anul 1831, în care apare cel mai important deficit anual din întreaga perioadă cercetată, de 42 suflete. Valoarea acestei pierderi s'a ridicat la 13,4% din totalul populației, fără a socoti mortalitatea altor cauze obișnuite. Importanța epidemiei de holeră din acel an a stat în faptul că a suprimat în special elemente mature și valide, ceea ce explică și excedentul surprinzător de minim al decadei 1831—1840 care s'a soldat cu un plus de numai 18 locuitori, față de 53 al decadei anterioare și 93 al celei imediat următoare. Semnificativ, și în același sens, este jocul pendular între valori pozitive și negative ale perioadei 1831—1841, ca un efort penibil de revenire la un ritm normal de viață.

Consecința necesară a acestei stări de lucruri a fost prelungirea perioadei de dedublare până în 1874, adică pornind dela 1820, de 55 de ani, și aparența stabilității de structură a populației. Totuș în raport cu vechiul regat și socotind și populația urbană, Cornova a realizat până în 1930 un coeficient de creștere al populației ușor superior celui dintâiu, adică 235,1 față de 215,4,(1) începând din 1859—1860,

(1) Coeficienții au fost calculați în raport cu rezultatele recensământului general al populației din 1930. Publicația «Indicatorul statistic al satelor și unităților administrative din România. București 1932.

MIȘCAREA POPULAȚIEI 1817—1930

Tabloul A

Anul	Numărul populației	Născuți			Morți			Excedent natural			Căsătorii
		Bărb.	Fem.	Total	Bărb.	Fem.	Total	Bărb.	Fem.	Total	
1816	371	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1817	374	6	5	11	4	4	8	+ 2	+ 1	+ 3	8
1818	386	10	9	19	5	2	7	+ 5	+ 7	+12	4
1819	393	1	11	12	2	3	5	— 1	+ 8	+ 7	10
1820	394	9	10	19	7	11	18	+ 2	— 1	+ 1	4
Total . .		26	35	61	18	20	38	+ 8	+15	+23	26
%		42,6	57,4	100	47,4	52,6	100	34,8	65,2	100	—
La 1.000 locuitori		16,8	22,6	39,4	11,6	12,9	24,5	5,2	9,7	14,9	16,8
1821	418	14	12	26	1	1	2	+13	+11	+24	12
1822	443	19	7	26	1	—	1	+18	+ 7	+25	4
1823	463	11	15	26	2	4	6	+ 9	+11	+20	14
1824	467	12	3	15	3	8	11	+ 9	— 5	+ 4	6
1825	478	9	10	19	8	—	8	+ 1	+10	+11	4
1826	484	8	7	15	7	2	9	+ 1	+ 5	+ 6	10
1827	471	9	4	13	20	6	26	—11	— 2	—13	10
1828	457	6	10	16	18	12	30	—12	— 2	—14	4
1829	446	9	13	22	15	18	33	— 6	— 5	—11	24
1830	447	9	15	24	11	12	23	— 2	+ 3	+ 1	34
Total . .		106	96	202	86	63	149	+20	+33	+53	122
%		52,5	47,5	100	57,7	42,3	100	37,7	62,3	100	—
La 1.000 locuitori		23,2	21,0	44,2	18,8	13,8	32,6	4,4	7,2	11,6	27,5
1831	405	13	17	30	37	35	72	—24	—18	—42	1
1832	418	21	11	32	7	12	19	+14	— 1	+13	2
1833	415	15	15	30	19	14	33	— 4	+ 1	— 3	
1834	428	16	11	27	3	11	14	+13	+ 0	+13	
1835	425	8	8	16	13	6	19	— 5	+ 2	— 3	
1836	434	13	8	21	4	8	12	+ 9	+ 0	+ 9	
1837	440	15	10	25	5	14	19	+10	— 4	+ 6	
1838	457	16	13	29	6	6	12	+10	+ 7	+17	
1839	456	13	20	33	16	18	34	— 3	+ 2	— 1	
1840	474	12	14	26	7	10	17	+ 5	+ 4	+ 9	
Total . .		142	127	269	117	134	251	+25	— 7	+18	
%		52,8	47,2	100	46,6	53,4	100	138,9	—38,9	100	
La 1.000 locuitori		32,6	29,2	61,8	26,9	30,8	57,7	5,7	—1,6	4,1	

Anul	Numărul populației	Născuți			Morți			Excedent natural			Căsătorii
		Bărb.	Fem.	Total	Bărb.	Fem.	Total	Bărb.	Fem.	Total	
1841	490	15	14	29	6	7	13	+ 9	+ 7	+16	18
1842	506	17	16	33	14	3	17	+ 3	+13	+16	8
1843	515	15	11	26	10	7	17	+ 5	+ 4	+ 9	14
1844	533	22	10	32	9	5	14	+13	+ 5	+18	24
1845	547	11	13	24	5	5	10	+ 6	+ 8	+14	14
1846	565	20	12	32	7	7	14	+13	+ 5	+18	10
1847	578	19	14	33	10	10	20	+ 9	+ 4	+13	6
1848	571	16	8	24	20	11	31	- 4	- 3	- 7	10
1849	574	10	11	21	13	5	18	- 3	+ 6	+ 3	18
1850	566	10	13	23	17	14	31	- 7	- 1	- 8	4
Total . .		155	122	277	111	74	185	+44	+48	+92	126
%		56,0	44,0	100	60,0	40,4	100	47,8	52,2	100	—
La 1.000 locuitori		28,5	22,4	50,9	20,4	13,6	34,0	8,1	8,8	16,9	23,1
1851	580	13	11	24	4	6	10	+ 9	+ 5	+14	18
1852	578	13	8	21	10	13	23	+ 3	- 5	- 2	20
1853	593	17	13	30	7	8	15	+10	+ 5	+15	26
1854	606	10	11	21	9	9	18	+ 1	+ 2	+ 3	8
1855	618	16	17	33	5	6	11	+11	+11	+22	22
1856	629	21	14	35	12	12	24	+ 9	+ 2	+11	16
1857	638	17	11	28	14	5	19	+ 3	+ 6	+ 9	14
1858	649	15	15	30	13	6	19	+ 2	+ 9	+11	16
1859	672	17	19	36	6	7	13	+11	+12	+23	14
1860	669	15	13	28	15	16	31	+ 0	- 3	- 3	14
Total . .		154	132	286	95	88	183	+59	+44	+103	168
%		53,8	46,2	100	51,9	48,1	100	57,3	42,7	100	—
La 1.000 locuitori		24,4	20,9	45,3	15,0	13,9	28,9	9,3	7,0	16,3	26,6
1861	688	15	19	34	7	8	15	+ 8	+11	+19	16
1862	694	10	8	18	7	5	12	+ 3	+ 3	+ 6	24
1863	713	18	20	38	6	13	19	+12	+ 7	+19	16
1864	718	17	14	31	12	14	26	+ 5	+ 0	+ 5	26
1865	740	23	16	39	11	6	17	+12	+10	+22	16
1866	744	24	13	37	17	16	33	+ 7	- 3	+ 4	22
1867	721	23	11	34	27	30	57	- 4	-19	-23	20
1868	701	10	11	21	27	14	41	-17	- 3	-20	14
1869	719	21	16	37	8	11	19	+13	+ 5	+18	28
1870	731	17	14	31	8	11	19	+ 9	+ 3	+12	20
Total . .		178	142	320	130	128	258	+48	+14	+62	202
%		55,6	44,4	100	50,4	49,6	100	77,4	22,6	100	—
La 1.000 locuitori		24,8	19,8	44,6	18,1	17,9	36,0	6,7	2,0	8,7	28,2

Anul	Numărul populației	Născuți			Morți			Excedent natural			Căsătorii
		Bărb.	Fem.	Total	Bărb.	Fem.	Total	Bărb.	Fem.	Total	
1871	733	16	20	36	19	15	34	— 3	+ 5	+ 2	20
1872	759	21	25	46	14	6	20	+ 7	+19	+26	24
1873	770	18	23	41	16	14	30	+ 2	+ 9	+11	22
1874	786	22	11	33	13	4	17	+ 9	+ 7	+16	24
1875	799	19	18	37	16	8	24	+ 3	+10	+13	12
1876	811	22	22	44	18	14	32	+ 4	+ 8	+12	12
1877	824	16	18	34	11	10	21	+ 5	+ 8	+13	14
1878	817	16	16	32	25	14	39	— 9	+ 2	— 7	14
1879	799	17	19	36	26	28	54	— 9	— 9	—18	12
1880	811	22	15	37	15	10	25	+ 7	+ 5	+12	20
Total . .		189	187	376	173	123	296	+16	+64	+80	174
%		50,3	49,7	100	58,4	41,6	100	20,0	80,0	100	—
La 1.000 locuitori		23,9	23,6	47,5	21,9	15,6	37,5	2,0	8,1	10,1	22,0
1881	822	25	13	38	12	15	27	+13	— 2	+11	10
1882	820	23	17	40	24	18	42	— 1	— 1	— 2	8
1883	799	17	12	29	30	20	50	—13	— 8	—21	16
1884	811	17	22	39	13	14	27	+ 4	+ 8	+12	12
1885	828	14	19	33	8	8	16	+ 6	+11	+17	24
1886	842	23	17	40	16	10	26	+ 7	+ 7	+14	24
1887	871	19	24	43	6	8	14	+13	+16	+29	22
1888	890	18	24	42	9	14	23	+ 9	+10	+19	10
1889	908	22	26	48	12	18	30	+10	+ 8	+18	38
1890	895	8	31	39	26	26	52	—18	+ 5	—13	14
Total . .		186	205	391	156	151	307	+30	+54	+84	178
%		47,6	52,4	100	50,8	49,2	100	35,7	64,3	100	—
La 1.000 locuitori		21,9	24,2	46,1	18,4	17,8	36,2	3,5	6,4	9,9	21,0
1891	896	17	29	46	18	27	45	— 1	+ 2	+ 1	20
1892	885	23	13	36	20	27	47	+ 3	—14	—11	18
1893	915	27	22	49	10	9	19	+17	+13	+30	24
1894	937	23	20	43	15	6	21	+ 8	+14	+22	18
1895	949	29	20	49	23	14	37	+ 6	+ 6	+12	34
1896	972	31	26	57	19	15	34	+12	+11	+23	26
1897	962	29	20	49	30	29	59	— 1	— 9	—10	18
1898	986	25	21	46	14	8	22	+11	+13	+24	24
1899	992	35	25	60	26	28	54	+ 9	— 3	+ 6	20
1900	1.006	25	31	56	23	19	42	+ 2	+12	+14	20
Total . .		264	227	491	198	182	380	+66	+45	+111	222
%		53,8	46,2	100	52,1	47,9	100	59,5	40,5	100	—
La 1.000 locuitori		27,8	23,9	51,7	20,8	19,2	40,0	7,0	4,7	11,7	23,4

Anul	Numărul populației	Născuți			Morți			Excedent natural			Căsătorii
		Bărb.	Fem.	Total	Bărb.	Fem.	Total	Bărb.	Fem.	Total	
1901	1.038	35	34	69	16	21	37	+ 19	+ 13	+ 32	16
1902	1.057	34	27	61	25	17	42	+ 9	+ 10	+ 19	24
1903	1.062	31	34	65	33	27	60	— 2	+ 7	+ 5	30
1904	1.092	31	33	64	10	24	34	+ 21	+ 9	+ 30	12
1905	1.112	23	27	50	16	14	30	+ 7	+ 13	+ 20	8
1906	1.135	21	27	48	14	11	25	+ 7	+ 16	+ 23	20
1907	1.148	35	29	64	25	26	51	+ 10	+ 3	+ 13	22
1908	1.176	37	23	60	19	13	32	+ 18	+ 10	+ 28	20
1909	1.197	31	27	58	19	18	37	+ 12	+ 9	+ 21	24
1910	1.217	21	30	51	19	12	31	+ 2	+ 18	+ 20	32
Total . .		299	291	590	196	183	379	+ 103	+ 108	211	208
%		50,7	49,3	100	51,7	48,3	100	48,8	51,2	100	—
La 1.000 locuitori		26,6	25,9	52,5	17,4	16,3	33,7	9,2	9,6	18,8	18,3
1911	1.239	36	27	63	23	18	41	+ 13	+ 9	+ 22	34
1912	1.278	46	35	81	20	22	42	+ 26	+ 13	+ 39	30
1913	1.300	26	29	55	15	18	33	+ 11	+ 11	+ 22	32
1914	1.332	36	24	60	16	12	28	+ 20	+ 12	+ 32	6
1915	1.345	17	34	51	16	22	38	+ 1	+ 12	+ 13	8
1916	1.334	21	25	46	29	28	57	— 8	— 3	— 11	20
1917	1.308	14	13	27	21	32	53	— 7	— 19	— 26	28
1918	1.298	26	33	59	24	45	69	+ 2	— 12	— 10	52
1919	1.281	14	12	26	28	15	43	— 14	— 3	— 17	56
1920	1.262	32	20	52	37	34	71	— 5	— 14	— 19	60
Total . .		268	252	520	229	246	475	+ 39	+ 6	+ 45	326
%		51,5	48,5	100	48,2	51,8	100	86,7	13,3	100	—
La 1.000 locuitori		20,7	19,4	40,1	17,6	19,0	36,6	3,0	0,5	3,5	25,1
1921	1.305	38	35	73	18	12	30	+ 20	+ 23	+ 43	28
1922	1.349	42	29	71	12	15	27	+ 30	+ 14	+ 44	14
1923	1.377	33	25	58	17	13	30	+ 16	+ 12	+ 28	36
1924	1.422	35	37	72	14	13	27	+ 21	+ 24	+ 45	22
1925	1.430	26	23	49	18	23	41	+ 8	+ 0	+ 8	18
1926	1.448	21	27	48	16	14	30	+ 5	+ 13	+ 18	20
1927	1.474	31	29	60	20	14	34	+ 11	+ 15	+ 26	32
1928	1.503	26	31	57	16	12	28	+ 10	+ 19	+ 29	24
1929	1.520	37	22	59	14	28	42	+ 23	— 6	+ 17	42
1930	1.573	45	37	82	15	14	29	+ 30	+ 23	+ 53	20
Total . .		334	295	629	160	158	318	+ 174	+ 137	311	256
%		53,1	46,9	100	50,3	49,7	100	55,9	44,1	100	—
La 1.000 locuitori		23,2	20,5	43,7	11,1	11,0	22,1	12,1	9,5	21,6	17,8
Total general . .		2.301	2.111	4.412	1.669	1.550	3.219	632	561	1.193	2.158
%		52,2	47,8	100	51,8	48,2	100	53,0	47,0	100	—
La 1.000 locuitori		24,5	22,5	47,0	17,8	16,5	34,3	6,7	6,0	12,7	23,0

MIȘCAREA POPULAȚIEI 1817—1930

Tablou recapitulativ B.

Perioada		Născuți			Morți			Excedent natural			Căsătorii
		Bărb.	Fem.	Total	Bărb.	Fem.	Total	Bărb.	Fem.	Total	
1817-1820	Total	26	35	61	18	20	38	+18	+15	+23	26
	%	42,6	57,4	100	47,4	52,6	100	34,8	65,2	100	—
	1000 loc.	16,8	22,6	39,4	11,6	12,9	24,5	5,2	9,7	14,9	16,8
1821-1830	Total	106	96	202	86	63	149	+20	+33	+53	120
	%	52,5	47,5	100	57,7	42,3	100	37,7	62,3	100	—
	1000 loc.	23,2	21,0	44,2	18,8	13,8	32,6	4,4	7,2	11,6	27,5
1831-1840	Total	142	127	269	117	134	251	+25	— 7	+18	150
	%	52,8	47,2	100	46,6	53,4	100	138,9	—38,9	100	—
	1000 loc.	32,6	29,2	61,8	29,9	30,8	57,7	5,7	—1,6	4,1	34,5
1841-1850	Total	155	122	277	111	74	185	+44	+48	+92	126
	%	56,0	44,0	100	60,0	40,0	100	47,8	52,2	100	—
	1000 loc.	28,5	22,4	50,9	20,4	13,6	34,0	8,1	8,8	16,9	23,1
1851-1860	Total	154	132	286	95	88	183	+59	+44	+103	168
	%	53,8	46,2	100	51,9	48,1	100	57,3	42,7	100	—
	1000 loc.	24,4	20,9	45,3	15,0	13,9	28,9	9,3	7,0	16,3	26,6
1861-1870	Total	178	142	320	130	128	258	+48	+14	+62	202
	%	55,6	44,4	100	50,4	49,6	100	77,4	22,6	100	—
	1000 loc.	24,8	19,8	44,6	18,1	17,9	36,0	6,7	2,0	8,7	28,2
1871-1880	Total	189	187	376	173	123	296	+16	+64	+80	174
	%	50,3	49,7	100	58,4	41,6	100	20,0	80,0	100	—
	1000 loc.	23,9	23,6	47,5	21,9	15,6	37,5	2,0	8,1	10,1	22,0
1881-1890	Total	186	205	391	156	151	307	+30	+54	+84	178
	%	47,6	52,4	100	50,8	49,2	100	53,7	64,3	100	—
	1000 loc.	21,9	24,2	46,1	18,4	17,8	36,2	3,5	6,4	9,9	21,0
1891-1900	Total	264	227	491	198	182	380	+66	+45	+111	222
	%	53,8	46,2	100	52,1	47,9	100	59,5	40,5	100	—
	1000 loc.	27,8	23,9	51,7	20,8	19,2	40,0	7,0	4,7	11,7	23,4
1901-1910	Total	299	291	590	196	183	379	+103	+108	211	208
	%	50,7	49,3	100	51,7	48,3	100	48,8	51,2	100	—
	1000 loc.	26,6	25,9	52,5	17,4	16,3	33,7	9,2	9,6	18,8	18,3
1911-1920	Total	268	252	520	229	246	475	+39	+ 6	+45	326
	%	51,5	48,5	100	48,2	51,8	100	86,7	13,3	100	—
	1000 loc.	20,7	19,4	40,1	17,6	19,0	36,6	3,0	0,5	3,5	25,1
1921-1930	Total	334	295	629	160	158	318	+174	+137	+311	256
	%	53,1	46,9	100	50,3	49,7	100	55,9	44,1	100	—
	1000 loc.	23,2	20,5	43,7	11,1	11,0	22,1	12,1	9,5	21,6	17,8
1817-1930	Total	2.301	2.111	4.412	1.669	1.550	3.219	632	561	1.193	2.158
	%	52,2	47,8	100	51,8	48,2	100	53,0	47,0	100	—
	1000 loc.	24,5	22,5	47,0	17,8	16,5	34,3	6,7	6,0	12,7	23,0

când s'a făcut numărătoarea populației în vechiul regat, după unirea principatelor. Socotind acest coeficient de creștere al populației pentru perioada dela 1897—1930, constatăm că cel al satului Cornova este superior, atât coeficientului întregii Basarabii, cât și celui al județului Orhei în special, considerând numai populația rurală, pentru aceeaș perioadă de timp, adică 163,6 pentru Cornova, față de 151,7 și 130,3 pentru Basarabia și județul Orhei (1).

* * *

Urmărind dealungul secolului desfășurarea excedentului natural, pe lângă caracterul oscilant pe care l-am subliniat mai înainte, și care marchează deosebita sensibilitate a colectivității la condiții neprielnice de viață, vom observa momente în care aceasta prezintă valori negative destul de accentuate, explicabile poate prin intervenția unor cauze excepționale afectând populația. În special epidemii și mai rar evenimente de alt ordin, de pildă războaiele din 1877 și 1914—1918, sau revoluția care a urmat.

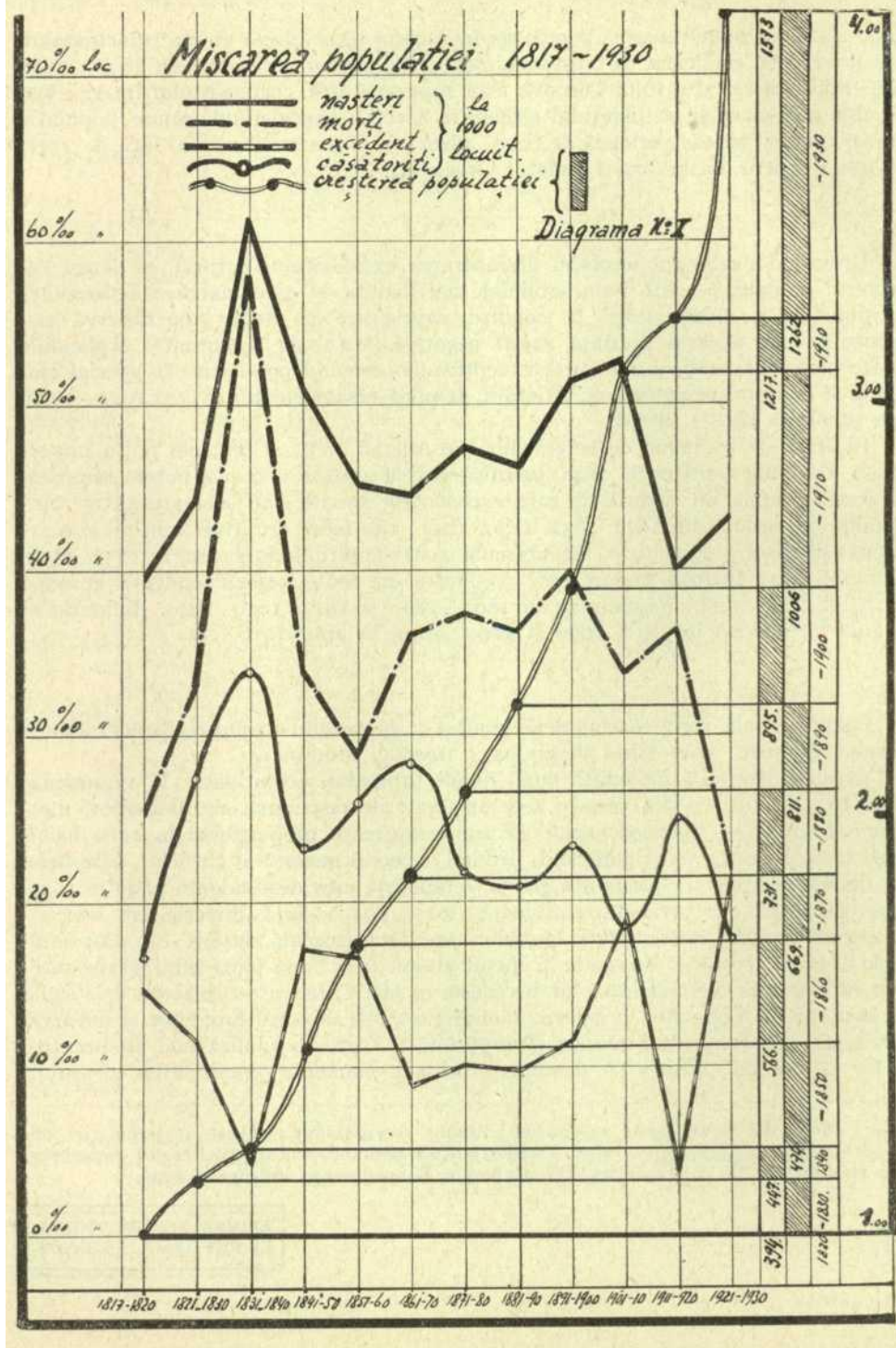
În afară de epidemia de holeră din Mai-August 1831, și cea mai puțin importantă din Iulie-Septembrie 1848, justificând cele arătate mai sus, putem semnală, și aceasta numai în cazurile în care excedentele anuale s'au soldat negativ: epidemiile de variolă din 1820, 1832, 1839, 1917; alte febre eruptive (morbili și scarlatină) în 1850, 1883 și 1920; disenteria și gastro-enteritele în genere în 1833, 1856, și foarte gravă în Iulie-August 1882; typhusul sub toate formele, endemic aproape în 1827, 1829, 1866, foarte grav în 1867—1868 și 1917, 1919, 1920, diphteria și angine infecțioase în 1878, 1879 și 1897, gripă în anul 1918, etc.

* * *

Pentru o mai clară și completă analiză a procesului evoluției demografice a satului Cornova, vom folosi diagrama 1 imediat următoare:

Această diagramă întocmită după datele tabloului recapitulativ B, reprezintă, dela 1817 la 1930 și din zece în zece ani, valorile respective ale nașterilor, morților, căsătoriilor și excedentului natural, exprimate proporțional la 1000 locuitori. Ceea ce isbește în primul rând, privind aspectul general al curbelor, este lipsa lor de regularitate, și considerată global, o tendință ușor descendentă până la 1930, spre deosebire de perioada anterioară 1817—1840, când direcția este net ascendentă. Profilul neregulat al curbelor este fără îndoială datorit cauzelor multiple de ordin bio-social survenite în cursul vremii și în bună parte enumerate anterior, iar tendința descendentă a lor dovedește că nici Cornova nu se abate dela legile de evoluție ale populației în genere, considerată sub aspectul funcțiilor ei naturale adică, ale natalității, mortalității și nupțialității. Totuș o analiză mai amănunțită a lor ne va da puțința să descoperim câteva momente semnificative și asupra

(1) Idem, după rezultatele publicației «Primul recensământ general al populației din Imperiul Rusesc, din 1897». Ediția Comitetului statistic central al Ministerului de Interne, sub redacția lui N. A. Troinițky. III. Gubernia Basarabeasca. Petrograd 1905.

cărora trebuie să ne oprim. Curba natalității în special merită atenție, în perioada 1831—1840, în care constatăm proporția cea mai ridicată de 61,8‰, din tot cursul celor 114 ani, cu atât mai excepțională întrucât această perioadă închide în ea anul 1831 cu grava epidemie de holeră semnalată, perioadă în care pierderile au fost foarte importante, 57,7‰, mai cu seamă la grupele de vârstă adulte și capabile deci de procreație.

Faptul că în același timp mortalitatea feminină a fost mult mai importantă (vezi diagrama 2) decât cea masculină (după 10 ani, în 1840 populația feminină în loc să crească prezintă un deficit de 7 suflete față de anul 1830), pledează în același sens ca și afirmațiile de mai sus, adică ne silește să presupunem că în decada discutată populația satului Cornova a suferit infiltrații masive de populație străină. Atât mărirea concomitentă a numărului căsătoriilor, 34,5‰, fenomen observat totdeauna după momentele de criză ale oricărei populații, cât și argumentul deformării proporției natalității, prin faptul raportării cifrelor absolute ale nașterilor la un număr de populație accidental redus (1831), sunt insuficiente pentru a justifica proporția amintită de 61,8‰. Rămâne însă ca cercetările istorice asupra satului Cornova să aducă lămuriri de fapte, în jurul afirmațiilor făcute.

Același fenomen de infiltrație, după părerea noastră, de data aceasta într-un ritm mult mai lent și continuu, s'a întâmplat și în perioada 1861—1910, explicând mersul ascendent al curbei natalității, care dela 44,6‰ în 1870 se ridică la 52,5‰ în 1910. În decada 1911—1920, perioada tulbure a războiului și revoluției, curba natalității cade brusc la 40,1‰, pentru ca în acea următoare până la 1930 să înregistreze o ușoară urcare, 43,7‰.

În linii generale mortalitatea, continuu însă inferioară natalității, urmează profilul acelei din urmă, cu excepția perioadelor 1861—1870, dar mai ales 1911—1920, în care curbele converg, explicând minima excedentelor respective și a perioadelor 1901—1910 și 1921—1930 în care dimpotrivă se orientează divergent, momente în care excedentul natural realizează în primul caz o valoare de 18,8‰; iar în cel de al doilea cea mai ridicată valoare înregistrată, de 21,6‰, și mortalitatea cea mai redusă de 22,1‰. Deși nu putem prevedea dacă acest ultim fenomen demografic excepțional se va menține, trebuie să subliniem totuși faptul că el apare pentru prima dată în cursul celor 114 ani cercetați și urmează perioadei de refacere în Basarabia.

Considerând deosebit curba excedentului natural constatăm că cel mai important punct minim de 3,5‰, cade în perioada războiului mondial și a revoluției, inferior chiar excedentului din 1831—1840 de 4,1 când populația satului Cornova a fost decimată de holeră.

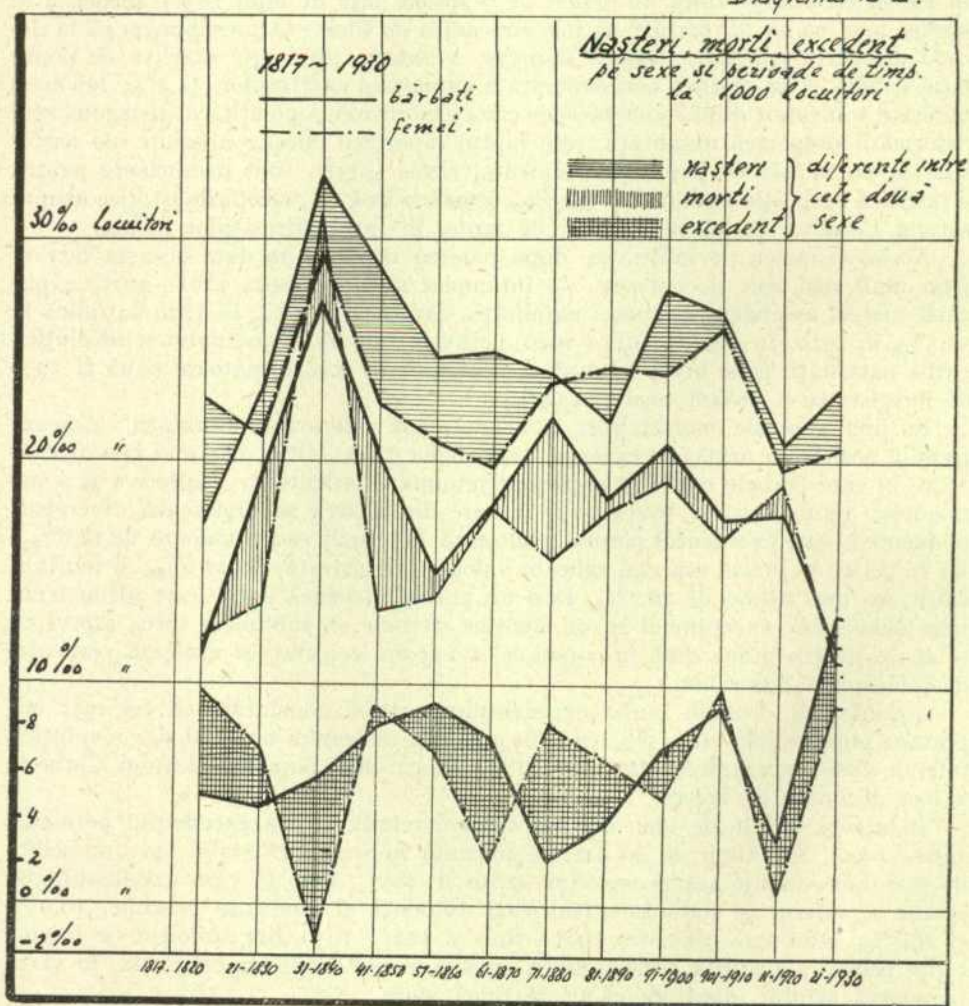
În aceeași ordine de idei, deși ca valoare relativ redus, excedentul perioadei 1861—1900, deci timp de 40 ani, se prezintă aproximativ stabil spre deosebire de cele două decade anterioare 1841—1850 și 1851—1860 în care excedentul păstrând caracterul de stabilitate realizează totodată și momente maxime, 16,9‰ și 16,3‰, inferioare celor din 1901—1910 și 1921—1930, dar suficient de importante pentru a justifica presupunerea unor perioade de liniște cel puțin, în viața populației satului, dacă nu chiar de bună stare.

În sfârșit diagrama No. 1 utilizând valorile excedentului natural trasează curba creșterii populației arătând cifra probabilă a satului Cornova la sfârșitul ultimului an al fiecărei perioade de zece ani și pornind din anul 1820, când această cifră s'a socotit la 394 locuitori.

* * *

Dacă urmărim acum nașterile, morții și excedentul natural, în parte și deosebit pentru cele două sexe, dealungul celor 114 ani (diagrama 2) constatăm că atât

Diagrama No. II.

pentru mortalitate cât și pentru natalitate curbele sexului feminin rămân inferioare celor masculine, cu foarte rare excepții și anume: pentru natalitate în perioada anterioară anului 1821, precum și în perioada 1881—1890; iar la mortalitate curba sexului feminin depășește sensibil pe aceea a sexului masculin numai în 1831—1840 și mai puțin în decada 1911—1920. Acest din urmă moment dovedește că de fapt în timpul războiului, prin cauze subsecvente acestuia, populația sedentară, în speță feminină, a plătit necesar un tribut relativ mai important decât acea militantă.

În aceeași diagramă, considerând de data aceasta excedentul natural, vedem că, pe perioade de timp mai mult sau mai puțin lungi, raportul între cele două sexe prezintă succesiuni de valori alternante. Logic lucrul acesta prin regularitatea relativă a fenomenului ar duce la o tendință de egalizare a numărului celor două sexe, fapt care nu se realizează aproximativ decât foarte târziu, la sfârșitul anului 1930, întrucât raportul între natalitatea și mortalitatea feminină rămâne proporțional inferior celui al sexului masculin.

Cu alte cuvinte, femeile se nasc și mor într'un număr mai redus decât bărbații, însă mortalitatea lor față de valoarea nașterilor feminine este mai ridicată decât acelaș raport pentru bărbați.

Se verifică astfel fenomenul observat atât în vechiul regat cât și aiurea și care pare că se suprapune unei anumite latitudini, că în structura populațiilor răsăritene numărul bărbaților este în majoritatea cazurilor superior celui al femeilor. Acest raport în vechiul regat, după recensământul din 1912 a fost de 1000 bărbați la 896 femei, sau 1,13 pentru bărbați față de 1 pentru femei.

În județul Orhei după numărătoarea făcută în Basarabia în 1816—1817, (1) acelaș raport a fost de 1000 bărbați la 959 femei, sau 1,08 față de 1; iar în Cornova la mijlocul anului 1931 s'a ridicat la: 1000 bărbați față de 985 femei (2).

Acest caracter al populației satului Cornova s'a păstrat vreme de peste un secol, deși mortalitatea masculină a fost continuu superioară celei feminine socotită pe perioadele: 1817—1870, 1871—1900 și 1901—1930, când raportul dintre mortalitatea celor două sexe a fost respectiv: 1000 bărbați la 912 femei în prima perioadă, 1000 la 845 în a doua, 1000 față de 900 în cea din urmă și 1000 bărbați la 929 femei pentru totalul perioadelor.

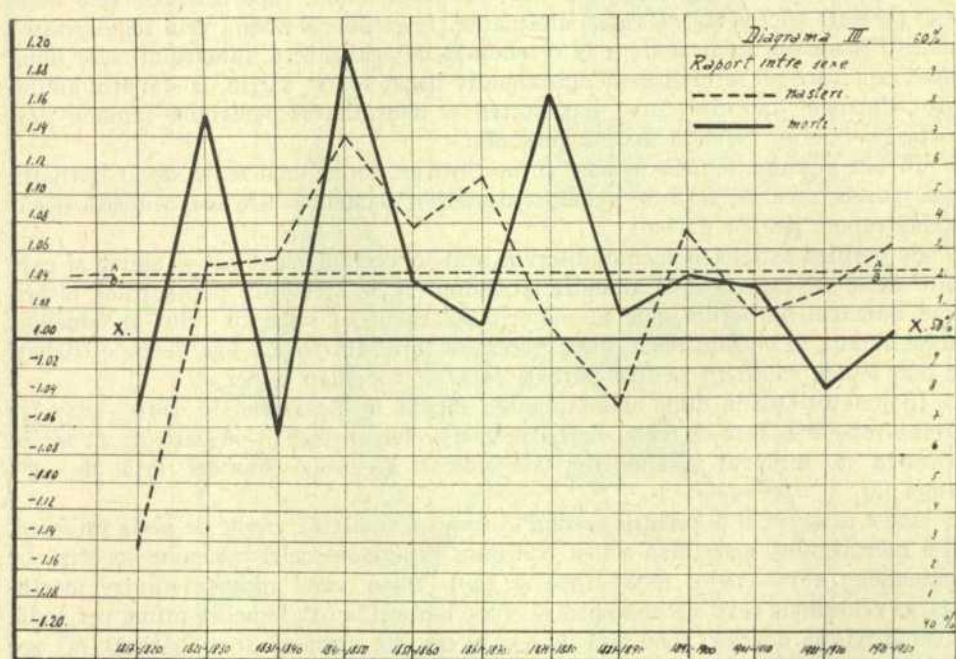
Cât privește nașterile, proporția bărbaților față de a femeilor pentru aceleași perioade de timp, a fost de 1000 bărbați la: 859; 969 și 931 femei, iar în total (1817—1930), 1000 bărbați născuți la 917 femei.

În comparație cu mortalitatea, proporția nașterilor feminine rămâne inferioară adică: la 1000 bărbați, s'au născut 917 femei, dar la 1000 bărbați au murit 929 femei, sau exprimat în procente avem: pentru bărbați: născuți 52,2%, morți 47,8%; iar pentru femei: născuți 51,8% față de 48,2% decese.

(1) Basarabia. Monografie. T. Bega: Populația. Chișinău 1926.

(2) Recensământul populației satului Cornova, efectuat de echipa statistică a secției sociologice a Institutului Social Român, în 1931.

O completă și mai pregnantă imagine a desfășurării procesului discutat mai sus, ne servește diagrama No. 3, care arată, față de linia ideală X-X de perfectă și egală participare a sexelor la aceleași fenomene biologice, care este sensul și valoarea raportului dintre natalitatea și mortalitatea bărbaților, față de aceea a femeilor. Acest raport, eliminând perioada 1817—1820, redusă ca întindere și deci puțin concludentă, este în chip permanent pozitiv, cu excepția a două perioade 1831—1840 și 1911—1920 pentru mortalitate și o singură dată, 1881—1890 pentru natalitate, în tot cursul celor 110 ani considerați, astfel că valorile medii ale raportului (A-A pentru natalitate și B-B pentru mortalitate) rămân la rândul lor

pozitive. Se verifică prin urmare afirmarea anterioară asupra inferiorității valorii proporționale, față de sexul masculin, a excedentului feminin.

II

Vom încerca în această a doua parte a studiului nostru, să urmărim mai de aproape prin introducerea unor noi planuri de raportare, aceleași mari capitole ale demografiei și anume: nupțialitatea, natalitatea și mortalitatea, insistând în special asupra celei din urmă. Și având în vedere raportul necesar între primele

două capitole, prezentăm împreună, pentru a da putința unei analize comparative, materialul respectiv.

Tabloul C. expune, pentru fiecare decadă începând din 1817, repartizarea numărului căsătoriților pe fiecare lună a anului, iar tabloul D. arată atât din zece în zece ani cât și pe perioade mai mari de timp (1817—1870; 1871—1900; 1901—1930), numărul născuților împărțiți după sexe și repartizați tot pe lunile anului.

CĂSĂTORIȚI 1817—1930

Tabloul C

Perioada	LUNILE ANULUI												Total
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
1817—1820	6	12	—	2	2	—	2	—	—	—	2	—	26
1821—1830	18	38	—	—	8	6	8	—	2	20	22	—	122
1831—1840	24	22	—	10	14	2	6	8	6	22	36	—	150
1841—1850	42	12	—	2	16	2	—	2	6	16	28	—	126
1851—1860	66	36	—	4	8	4	2	—	6	14	28	—	168
1861—1870	56	20	—	—	12	6	14	—	16	24	54	—	202
1871—1880	44	42	—	2	10	—	4	2	2	12	56	—	174
1881—1890	56	32	—	—	8	—	4	4	8	18	48	—	178
1891—1900	62	50	—	—	10	2	6	4	2	38	48	—	222
1901—1910	74	40	—	—	6	6	6	—	10	24	42	—	208
1911—1920	88	54	8	10	20	—	14	8	18	46	60	—	326
1921—1930	50	52	—	—	4	6	4	4	18	38	80	—	256
Total . . .	586	410	8	30	118	34	70	32	94	272	504	—	2.158
La ‰	271,5	190,0	3,7	13,9	54,7	15,8	32,4	14,8	44,6	126,0	233,5	—	1.000

Diagrama No. 4 sintetizează amândouă tablourile exprimând, la scări diferite, cât revine fiecărei luni a anului, proporțional la ‰ din totalul căsătoriților și născuților, iar pentru cei din urmă arată în plus, care este raportul reciproc între cele două sexe.

Ceeace prezintă într'adevăr caracteristic curba căsătoriților în diagrama aceasta, este existența a două maxime covârșitoare în lunile Ianuarie și Noemvrie. Clasi-ficând lunile anului după cât revine fiecăreia proporțional la ‰ din totalul căsă-toriților, ordinea este următoarea: Ianuarie cu 271,5‰, Noemvrie cu 233,5‰, Februarie cu 190,0‰, Octomvrie cu 126,0‰, Mai cu 54,7‰, Septemvrie cu 44,6‰, Iulie cu 32,4‰, Iunie cu 15,8‰, August cu 14,8‰, Aprilie cu 13,9‰, Martie cu 3,7‰ și însfârșit luna Decemvrie în care nu s'a înregistrat nici o căsătorie, adică 0,0‰.

Putem împărți deci lunile, după importanța lor, în trei mari categorii, și anume: a) Ianuarie, Noemvrie, Februarie și Octomvrie, reprezentând singure 821,0‰, adică peste 4/5 din totalul căsătoriților, din care primele două dețin chiar 1/2 din total (505,0‰); b) Mai, Septemvrie, Iulie, Iunie, August și Aprilie, de o importanță

N A Ș T E R I

Perioada	L U N											
	I		II		III		IV		V		VI	
	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.
1817—1820	4	4	5	7	2	7	—	2	—	—	—	1
1821—1830	11	18	22	11	8	3	7	3	6	10	4	10
1831—1840	12	9	12	12	13	21	9	7	16	12	8	12
1841—1850	17	13	18	11	15	7	18	8	14	17	10	15
1851—1860	21	19	8	8	11	4	21	16	11	16	14	16
1861—1870	23	18	16	11	11	9	11	6	14	11	12	7
Total 1817—1870	88	81	81	60	60	51	66	42	61	66	48	61
1871—1880	22	24	25	22	15	17	8	12	18	10	9	4
1881—1890	16	16	17	15	10	20	14	14	19	17	17	18
1891—1900	30	24	24	24	20	16	30	21	19	10	19	19
Total 1871—1900	68	64	66	61	45	53	52	47	56	37	45	41
1901—1910	29	24	21	27	20	29	21	30	28	24	27	19
1911—1920	27	18	16	29	26	22	26	19	34	24	20	27
1921—1930	26	20	19	23	23	25	45	26	37	11	29	34
Total 1901—1930	82	62	56	79	69	76	92	75	99	59	76	80
Bărbați 1817—1930 La ‰	238 103,4		203 88,2		174 75,6		210 91,3		216 93,9		169 73,4	
Femei 1817—1930 La ‰		207 98,1		200 94,7		180 85,3		164 77,7		162 76,7		182 86,1
Total General 1817—1930 La ‰	445 100,9		403 91,3		354 80,2		374 84,8		378 85,7		351 79,6	

mult mai redusă, întrucât nu însumează decât o cincime din total; și c) Martie și Decembrie a căror importanță este nulă.

Am așezat luna Martie în aceeași categorie cu Decembrie pentru că apariția aportului celei dintâi cu 3,7‰ se datorește unui moment cu totul excepțional și asupra căruia merită să ne oprim, întrucât este foarte semnificativ.

În prealabil însă trebuie să explicăm aspectul acesta propriu al curbei căsătoriilor, identificând cauzele care o determină. Și aceste cauze sunt două, anume:

1817—1930

Tabloul D

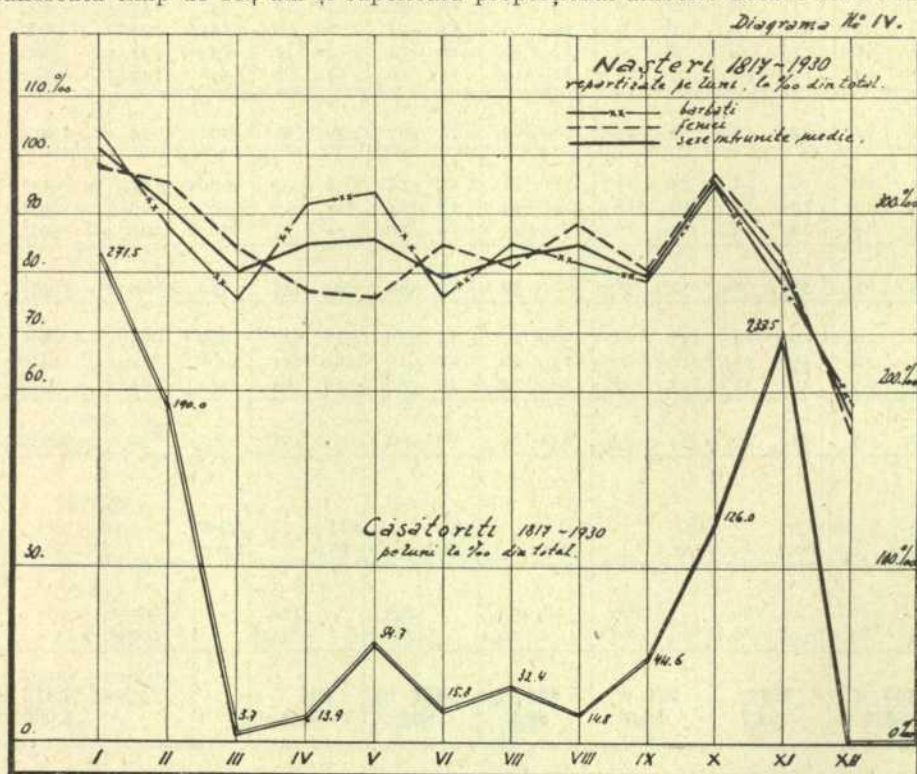
I L E										Total		Total general	
VII		VIII		IX		X		XI					XII
B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.
3	2	3	1	3	1	2	5	1	4	3	1	26	35
6	6	4	6	5	3	20	10	10	10	3	6	106	96
11	8	13	11	12	6	9	11	16	10	11	8	142	127
8	7	11	7	14	9	10	9	14	13	6	6	155	122
12	12	11	6	12	9	13	10	16	14	4	2	154	132
12	9	18	11	13	17	22	19	14	16	12	8	178	142
52	44	60	42	59	45	76	64	71	67	39	31	761	654
13	26	16	23	23	17	18	11	13	14	9	7	189	187
20	20	17	17	16	18	14	23	13	14	13	13	186	205
26	15	23	28	13	16	30	25	19	16	11	13	264	227
59	61	56	68	52	51	62	59	45	44	33	33	639	619
30	26	26	24	37	21	30	27	14	18	16	22	299	291
22	16	19	21	12	20	23	26	22	16	21	14	268	252
30	23	26	31	22	32	30	27	29	28	18	15	334	295
82	65	71	76	71	73	83	80	65	62	55	51	901	838
193		187		182		221		181		127		2.301	
83,9		81,3		79,1		96,0		78,7		55,2		1.000	
170		186		169		203		173		115		2.111	
80,5		88,1		80,7		96,2		82,0		54,5		1.000	
363		373		351		424		354		242		—	
82,3		84,7		79,6		96,1		80,2		54,9		—	

1) interdicțiile religioase și 2) ritmul de muncă și regimul de producție, condiționate de mediu și anotimp; cele dintâi de ordin spiritual, iar ultimele de ordin economic social.

Intr'adevăr, intervenția posturilor stricte și îndelungate din apropierea sărbătorilor Crăciunului și de Sf. Paști, când căsătoriile sunt oprite de biserică, la o populație drept credincioasă ca a satului Cornova, explică lipsa înregistrării lor în lunile Decembrie și Martie. Singura excepție cunoscută la această regulă timp de

114 ani, a fost anul 1919, adică exact în anul care a urmat războiului, și revoluției, perioadă tulbure de delaxare, dar și început de refacere totodată. Caracteristic acestor perioade critice în evoluția unei populații și privind nupțialitatea este faptul că asistăm la o măcinare mai mult sau mai puțin accentuată a maximele specifice și pulverizarea lor dealungul lunilor anului, coincidând cu mărirea numărului căsătoriilor față de momentele anterioare și posterioare. O reacție naturală cu mecanism obscur, tinzând la repararea pierderilor suferite.

În cazul satului Cornova se verifică lucrul acesta atât în perioada amintită mai sus, când observăm cea mai ridicată cifră absolută a numărului căsătoriilor cunoscută timp de 114 ani și superioară proporțional ambelor decade care o înca-

drează, precum și în perioada 1831—1840, când același fenomen ultim se evidențiază în urma gravelor pierderi și tulburări provocate de epidemia de holeră din 1831.

Revenind asupra cauzelor care influențează curba nupțialității, trebuie să subliniem că valoarea redusă a ei în timpul primăverii, lunilor de vară și începutului toamnei, se suprapune exact perioadei de munci agricole, al căror ritm și regim specific de producție nu realizează decât târziu condițiile necesare apariției

fenomenului biologic al nupțialității. Inmagazinarea recoltelor, transformarea parțială a lor în monedă, lipsa relativă de activitate a sezonului mort, provoacă și înlesnesc realizarea lui.

Presupunând cu puțință ridicarea interdicției religioase din Decemvrie, am asistat la o dizolvare a maximelor caracteristice pentru populația rurală și reală, zarea unui platou legând punctele, probabil sensibil egale, ale lunilor Octomvrie, Noemvrie, Decemvrie, Ianuarie și Februarie.

* * *

Spre deosebire de aceea a nupțialității, despre care am vorbit, curba natalității în raport cu lunile anului prezintă un profil în genere regulat și cu o orientare aproape orizontală, cu o singură excepție și anume maxima de $96,0^{0}/_{00}$ din luna Octomvrie.

Atât minima, din luna Decemvrie, cât și maxima a doua, din luna Ianuarie, care în diagrama noastră apare chiar superioară celei din Octomvrie, după părerea noastră, nu sunt reale, astfel că ele nu se abat, de fapt, dela aspectul general menționat mai sus. Presupunerea noastră se întemeiază pe două argumente și anume: în primul rând pe caracterul arbitrar și discontinuu al sistemului de măsurare a timpului introdus de calendar, incapabil de a oferi un suport explicativ valabil al condiționărilor cosmologice ale fenomenului natalității și nici un sistem corect de raportare, din pricina valorilor inegale de perioadă reprezentate de lunile unui an; iar în al doilea rând socotim că atât minima cât și maxima amintite nu sunt reale din pricina aceluiaș calendar, care așează sărbătorile Crăciunului la sfârșitul lunii Decemvrie. Mare parte din înregistrările făcute în Ianuarie se datoresc de fapt nașterilor din Decemvrie, care descresc astfel în chip artificial din cauza unor condiții culturale și religioase cu totul străine faptului biologic în sine. Mai cu seamă că nu numai la noi, ci și aiurea obligativitatea declarațiilor, în termen scurt a nașterilor nu este și nici n'a fost riguros observată.

Singurul moment stabil al curbei rămâne deci cel subliniat dela început și anume maxima bine caracterizată și omogenă din luna Octomvrie, sau mai corect, din toamnă, care trebuie fără îndoială raportată la valoarea ridicată a nupțialității din iarnă (Ianuarie-Februarie).

Cât privește raportul între cele două sexe față de medie, constatăm că nu prezintă abateri prea mari față de linia medie a sexelor întrunite cu excepția lunilor de primăvară, când numărul nașterilor masculine este simțitor superior celor feminine (Aprilie: bărbați $91,3^{0}/_{00}$; femei: $77,7^{0}/_{00}$ și Mai: bărbați $93,9^{0}/_{00}$, femei: $76,7^{0}/_{00}$). Drept urmare a faptului menționat, observăm, cu titlu de simplă curiozitate, că satul Cornova pare a prezenta această particularitate biologică de a oferi sarcinilor concepute în timpul verii (Iulie-August) o probabilitate mai mare în favoarea nașterilor de sex masculin egală cu 0,19, socotită la întreaga perioadă dela 1817 până în 1930.

* * *

Studiul mortalității în genere, cuprinde câteva capitole absolut necesare și de o importanță deosebită, este acela care raportează vârsta decedaților la grupele

DECESE PE ANII 1817—1870 PE

Luna	Sexul	0—6 luni	7—12 luni	2 ani	3—4 ani	5—7 ani	8—12 ani	13—18 ani	19—24 ani	25—30 ani	31—35 ani	36—40 ani
I	B.	6	22	3	6	3	7	3	2	1	2	3
	F.	5	12	2	5	3	3	1	4	8	5	1
II	B.	5	13	5	2	4	4	1	1	4	2	1
	F.	3	8	1	3	—	—	1	1	2	2	1
III	B.	1	11	2	4	5	3	4	—	—	3	2
	F.	5	7	4	4	2	3	1	3	2	9	6
IV	B.	2	6	7	3	3	6	1	—	4	3	3
	F.	1	16	4	6	7	2	1	5	2	4	—
V	B.	7	7	5	2	1	4	—	—	1	2	—
	F.	1	4	5	3	—	3	3	6	—	4	2
VI	B.	2	5	4	3	1	1	1	1	3	2	2
	F.	2	3	2	1	4	—	—	1	3	3	1
VII	B.	—	8	3	5	2	1	2	1	1	2	1
	F.	1	10	4	3	—	1	2	—	—	2	—
VIII	B.	2	7	4	5	3	3	—	4	4	3	3
	F.	—	9	5	—	3	4	2	1	4	4	4
IX	B.	1	9	5	2	3	3	—	1	1	1	1
	F.	4	—	4	3	1	—	1	1	3	—	2
X	B.	4	3	1	2	1	4	—	—	—	—	1
	F.	2	4	4	—	—	1	2	1	5	4	3
XI	B.	6	8	2	5	4	3	1	1	1	1	2
	F.	3	8	3	9	1	1	—	2	3	1	3
XII	B.	—	2	3	2	2	—	1	—	—	1	1
	F.	3	5	1	1	—	—	1	2	2	1	2
Total		66	187	83	79	53	57	29	38	54	61	45
‰		62,0	175,6	77,9	74,2	49,8	53,5	27,2	35,7	50,7	57,3	42,3
Fem.	Tot.	36	101	44	41	32	39	14	11	20	22	20
	‰	32,8	94,8	41,3	38,5	30,1	36,6	13,1	10,3	18,8	20,7	18,8
Bărb.	Tot.	30	86	39	38	21	18	15	27	34	39	25
	‰	28,2	80,8	36,6	35,7	19,7	16,9	14,1	25,4	31,9	36,6	23,5

GRUPE DE VÂRSTĂ, SEX ȘI LUNI

Tabloul E

41—50 ani	51—60 ani	61—70 ani	71—80 ani	81—90 ani	91—100 ani	Total B. + F.		Bărbați		Femei	
						Cifre absolute	‰	Total	‰	Total	‰
7	8	7	5	1	—	—	—	86	80,7	—	—
10	2	3	2	3	—	155	145,5	—	—	69	64,8
5	4	5	3	1	—	—	—	60	56,3	—	—
3	2	3	—	1	—	91	85,4	—	—	31	29,1
11	11	6	3	2	—	—	—	68	63,8	—	—
3	7	4	6	—	—	134	125,8	—	—	66	62,0
4	5	2	1	3	—	—	—	53	49,7	—	—
2	2	2	4	—	—	111	104,2	—	—	58	54,5
4	5	4	2	2	—	—	—	46	43,2	—	—
4	2	2	2	1	—	88	82,6	—	—	42	39,4
3	5	4	4	1	—	—	—	42	39,4	—	—
2	2	—	—	1	—	67	62,9	—	—	25	23,5
6	2	1	1	—	—	—	—	36	33,8	—	—
6	1	3	1	—	1	71	66,7	—	—	35	32,9
6	3	3	—	—	—	—	—	50	47,0	—	—
4	5	3	1	—	—	99	93,0	—	—	49	46,0
1	1	1	—	—	—	—	—	30	28,2	—	—
—	2	2	1	—	—	54	50,7	—	—	24	22,5
—	3	—	1	2	—	—	—	22	20,7	—	—
3	5	3	—	2	—	61	57,3	—	—	39	36,6
1	2	3	5	—	—	—	—	45	42,2	—	—
1	4	3	2	1	—	90	84,5	—	—	45	42,2
2	3	1	1	—	—	—	—	19	17,8	—	—
—	2	2	3	—	—	44	41,3	—	—	25	23,5
88	88	67	48	21	1	1.065	—	557	—	508	—
82,6	82,6	62,9	45,1	19,7	1	—	1.000	—	523	—	477
50	52	37	26	12	—	557	—	557	—	—	—
47,0	48,8	34,7	24,4	11,3	—	—	523	—	523	—	—
38	36	30	22	9	1	508	—	—	—	508	—
35,6	33,8	28,2	20,7	8,4	1	—	477	—	—	—	477

DECESE DIN 1871—1900 PE

Luna	Sex	0—6 luni	7—12 luni	2 ani	3—4 ani	5—7 ani	8—12 ani	13—18 ani	19—24 ani	25—30 ani	31—35 ani	36—40 ani
I	B.	7	12	10	3	1	6	2	4	1	—	1
	F.	4	6	5	8	6	1	—	1	1	3	3
II	B.	3	11	6	6	3	—	3	4	1	1	1
	F.	3	6	9	7	3	2	1	—	3	2	2
III	B.	4	6	8	7	2	1	2	1	—	3	1
	F.	3	10	2	7	5	1	2	2	1	5	2
IV	B.	4	5	8	7	2	4	2	1	4	2	1
	F.	2	10	7	4	2	—	—	1	1	3	4
V	B.	5	3	7	2	—	1	—	—	—	1	1
	F.	5	5	3	1	3	—	—	2	—	—	1
VI	B.	6	8	3	1	1	1	1	1	2	2	1
	F.	2	4	3	4	—	1	—	—	2	—	1
VII	B.	4	12	10	7	3	1	—	1	2	1	1
	F.	3	15	7	5	5	—	—	—	2	—	—
VIII	B.	4	10	14	6	2	1	1	3	—	3	2
	F.	2	8	8	4	1	1	1	—	2	—	1
IX	B.	1	8	2	4	—	—	—	—	1	1	1
	F.	2	9	4	2	3	1	—	—	1	1	1
X	B.	—	3	2	3	3	2	1	—	1	—	1
	F.	—	2	1	2	—	—	—	2	1	3	1
XI	B.	2	7	6	6	4	—	—	—	1	—	—
	F.	2	5	3	1	4	2	1	2	2	3	1
XII	B.	4	1	5	4	2	—	—	—	1	2	—
	F.	4	3	2	—	3	1	—	—	—	2	2
Total		76	169	135	101	58	27	17	25	32	38	30
‰		77,4	172,1	137,5	102,8	59,1	27,5	17,3	25,5	32,6	38,7	30,5
Bărb.	Tot.	44	86	81	56	23	17	12	15	14	16	11
	‰	44,8	87,6	82,5	57,0	23,4	17,3	12,2	15,3	14,3	16,3	11,2
Fem.	Tot.	32	83	54	45	35	10	5	10	18	22	19
	‰	32,6	84,5	55,0	45,8	35,7	10,2	5,1	10,2	18,3	22,4	19,3

GRUPE DE VÂRSTĂ, SEX LUNI

Tabloul F.

41—50 ani	51—60 ani	61—70 ani	71—80 ani	81—90 ani	91—100 ani și plus	Total B. + F.		Bărbați		Femei	
						Cifre absolute	‰	Total	‰	Total	‰
8	9	9	4	2	1	—	—	80	81,5	—	—
4	7	4	1	—	—	134	136,5	—	—	54	55,0
4	4	6	5	1	—	—	—	59	60,1	—	—
3	6	4	2	—	—	112	114,1	—	—	53	54,0
7	4	9	2	—	—	—	—	57	58,0	—	—
3	5	2	2	—	—	109	111,0	—	—	52	53,0
3	3	4	1	—	—	—	—	51	51,9	—	—
6	6	4	1	—	—	102	103,8	—	—	51	51,9
3	2	3	2	—	—	—	—	30	30,5	—	—
3	4	1	1	—	—	61	62,1	—	—	31	31,6
1	—	—	1	2	—	—	—	31	31,6	—	—
1	—	1	—	—	—	50	50,9	—	—	19	19,3
3	4	4	1	—	—	—	—	54	55,0	—	—
3	3	1	1	1	—	100	101,8	—	—	46	46,8
2	4	5	1	1	—	—	—	59	60,1	—	—
2	2	4	—	1	1	97	98,8	—	—	38	38,7
3	5	1	1	—	—	—	—	28	28,6	—	—
1	3	2	—	—	—	58	59,1	—	—	30	30,5
4	3	3	1	—	—	—	—	27	27,5	—	—
3	3	—	—	1	—	46	46,8	—	—	19	19,3
—	3	2	1	1	—	—	—	33	33,6	—	—
—	4	1	1	—	—	65	66,2	—	—	32	32,6
1	2	—	1	—	—	—	—	23	23,4	—	—
1	2	1	4	—	—	48	48,9	—	—	25	25,5
69	88	71	34	10	2	982	—	532	—	450	—
70,2	89,6	72,3	34,6	10,2	2,0	—	1.000	—	542	—	458
39	43	46	21	7	1	532	—	532	—	—	—
39,7	43,8	46,8	21,4	7,2	1,0	—	542	—	542	—	—
30	45	25	13	3	1	450	—	—	—	450	—
30,5	45,8	25,5	13,2	3,0	1,0	—	458	—	—	—	458

DECESE DIN 1901—1930 PE

Luna	Sexul	0—6 luni	7—12 luni	2 ani	3—4 ani	5—7 ani	8—12 ani	13—18 ani	19—24 ani	25—30 ani	31—35 ani	36—40 ani
I	B.	10	5	6	4	6	2	1	—	1	1	1
	F.	13	—	8	6	1	—	2	2	—	1	3
II	B.	12	6	8	4	3	2	1	4	1	—	—
	F.	12	3	8	7	4	1	1	1	—	6	2
III	B.	7	9	6	8	6	1	1	1	2	2	—
	F.	7	5	6	4	3	3	2	—	4	2	2
IV	B.	8	7	3	2	3	1	1	1	—	—	1
	F.	7	5	1	4	1	—	1	4	1	1	—
V	B.	3	4	2	2	1	1	3	2	3	—	—
	F.	6	4	7	1	1	1	2	—	2	1	1
VI	B.	5	2	5	2	1	1	—	—	1	—	—
	F.	6	2	1	2	—	2	3	1	—	2	2
VII	B.	7	4	8	2	1	1	1	1	—	—	3
	F.	2	4	8	—	1	—	2	1	—	1	—
VIII	B.	5	14	17	2	1	4	—	—	—	—	—
	F.	5	9	12	2	4	2	3	1	—	—	3
IX	B.	5	9	9	4	1	1	2	—	—	1	—
	F.	9	12	3	2	4	1	2	1	—	1	3
X	B.	3	5	11	3	1	1	1	—	—	2	2
	F.	1	7	15	7	1	7	5	4	—	3	2
XI	B.	9	2	4	1	1	1	1	1	—	—	2
	F.	6	4	7	3	1	1	1	2	—	—	2
XII	B.	13	5	9	6	3	3	—	—	1	1	2
	F.	7	7	8	6	6	1	1	2	—	1	3
Total		168	134	172	84	55	38	37	29	16	26	34
‰		145,11	115,7	148,5	72,5	47,5	32,8	32,0	25,0	13,8	22,5	29,4
Bărb.	Tot.	87	72	88	40	28	19	12	10	9	7	11
	‰	75,2	62,2	76,0	34,5	23,3	16,4	10,4	8,6	7,8	6,1	9,6
Fem.	Tot.	81	62	84	44	27	19	25	19	7	19	23
	‰	69,9	53,5	72,5	38,0	24,2	16,4	21,6	16,4	6,0	16,4	19,8

GRUPE DE VÂRSTĂ, SEX ȘI LUNI

Tabloul G

41—50 ani	51—60 ani	61—70 ani	71—80 ani	81—90 ani	91—100 ani	Total B. + F.		Bărbați		Femei	
						Cifre absolute	‰	Total	‰	Total	‰
4	5	4	2	2	3	—	—	57	49,2	—	—
3	3	4	2	2	—	107	92,4	—	—	50	43,2
5	9	7	3	—	—	—	—	65	56,1	—	—
3	6	4	7	2	—	132	114,0	—	—	67	57,9
10	4	9	3	2	—	—	—	71	61,3	—	—
7	11	10	3	1	2	143	123,5	—	—	72	62,2
9	4	8	6	—	1	—	—	55	47,5	—	—
3	2	3	4	1	1	94	81,2	—	—	39	33,7
3	3	2	4	2	—	—	—	35	30,2	—	—
2	2	2	2	1	—	70	60,4	—	—	35	30,2
2	—	1	2	—	—	—	—	22	19,0	—	—
2	3	2	1	—	—	51	44,0	—	—	29	25,0
—	1	2	2	—	—	—	—	33	28,5	—	—
1	—	—	—	2	—	55	47,5	—	—	22	19,0
1	4	4	5	—	—	—	—	57	49,2	—	—
2	4	3	5	2	—	114	98,4	—	—	57	49,2
2	3	4	3	1	—	—	—	45	38,8	—	—
2	—	2	—	2	1	90	77,7	—	—	45	38,8
7	7	3	2	1	—	—	—	49	42,3	—	—
3	5	6	4	—	—	119	102,8	—	—	70	60,5
5	5	3	3	2	—	—	—	40	34,6	—	—
1	5	2	2	1	—	78	67,4	—	—	38	32,8
1	3	2	2	1	1	—	—	53	45,6	—	—
—	1	5	3	1	—	105	90,7	—	—	52	44,9
78	90	92	70	26	9	1.158	—	582	—	576	—
67,4	77,7	79,4	60,4	22,5	7,8	—	1.000	—	502	—	498
49	48	49	37	11	5	582	—	582	—	—	—
42,4	41,4	42,4	32,0	9,6	4,3	—	502	—	502	—	—
29	42	43	33	15	4	576	—	—	—	576	—
25,0	36,3	37,0	28,4	12,9	3,5	—	498	—	—	—	498

respective de vârstă în care se împarte colectivitatea cercetată, pentru a defini felul în care fiecare categorie de vârstă răspunde la fenomenul mortalității. Operația aceasta prezintă desavantajul de a nu se putea aplica corect, decât asupra unor mase mari de populație. În cazul unei monografii rurale, care se adresează de obicei unei populații restrânse ca număr, rezultatele obținute astfel sunt prea puțin concludente și susceptibile de eroare, întrucât nu avem la îndemână mijlocul de a dizolva valoarea abaterilor excepționale, oferit de cazul numerelor mari. În plus ar trebui să cunoaștem grupele de vârstă la diferitele etape de evoluție ale populației, ceea ce ne-a fost cu neputință să realizăm, întrucât orice dată similară în trecut, lipsește asupra satului Cornova.

Drept urmare, în studiul mortalității asupra satului Cornova am adoptat, în locul unei priviri de suprafață, o orientare cât mai îndepărtată în adâncime și întreg sistemul de raportare a elementelor componente, rămân interioare fenomenului însuși.

* * *

Cifra deceselor satului Cornova se ridică la 3219 din care numai pentru 3205, 1671 bărbați și 1534 femei, se cunoaște vârsta. Deci cercetarea noastră se va opri numai asupra acestora din urmă, și cuprinde trei capitole anume: *a)* o analiză a repartizării deceselor pe grupe de vârstă; *b)* evoluția lor după sex și anotimp, în perioada 1817—1930 și *c)* repartizarea deceselor, deosebit pentru sexul masculin și feminin după lunile anului în cursul celor trei perioade.

Toate aceste trei capitole utilizează, direct sau prin prelucrări ulterioare, materialul prezentat în tablourile E, F, G și H în care sunt expuse, atât în cifre absolute cât și proporția la ‰ din total, datele mortalității satului Cornova organizate pe grupe de vârstă, sexe și lunile anului, deosebit pentru trei perioade de timp și anume: 1817—1870 cu 1065 decese: 557 bărbați și 508 femei; 1871—1900 cu 982 decese: 532 bărbați și 450 femei și 1901—1930 cu 1158 decese: 582 bărbați și 576 femei. Ultimul tablou H, însumează întreaga perioadă 1817—1930.

Ca întindere în timp numai ultimele două sunt egale cu 30 ani, spre deosebire de prima perioadă care încheie 54 ani. Am fost siliți a proceda astfel, deși probabil superioritatea de cicluri anuale poate influența valoarea raporturilor numerice reprezentând anumite fenomene bio-sociale, în speță mortalitatea satului Cornova în perioada 1817—1870, pentru a obține un număr suficient de mare și quasi-echivalent celorlalte două perioade, capabil totodată de a anula parțial anumite momente excepționale în evoluția demografică a populației, cum a fost de pildă, holera din 1831, despre care am mai vorbit, sau febra tifoidă din 1867.

Pentru a pune în evidență anumite fapte asupra repartiției deceselor pe grupe de vârstă, ne vom folosi ca și până acum de o serie de diagrame în conformitate cu tablourile prezentate mai sus. Nu vom insista deci asupra cifrelor, care de altfel pot fi ușor urmărite în tablouri, ci le vom transpune în exprimări grafice.

Diagramele 5, 6 și 7 construite, utilizând numai datele proporționale la ‰ din totalul deceselor, dau puțința unei priviri comparative, pentru perioadele 1817—1870, 1871—1900 și 1901—1930.

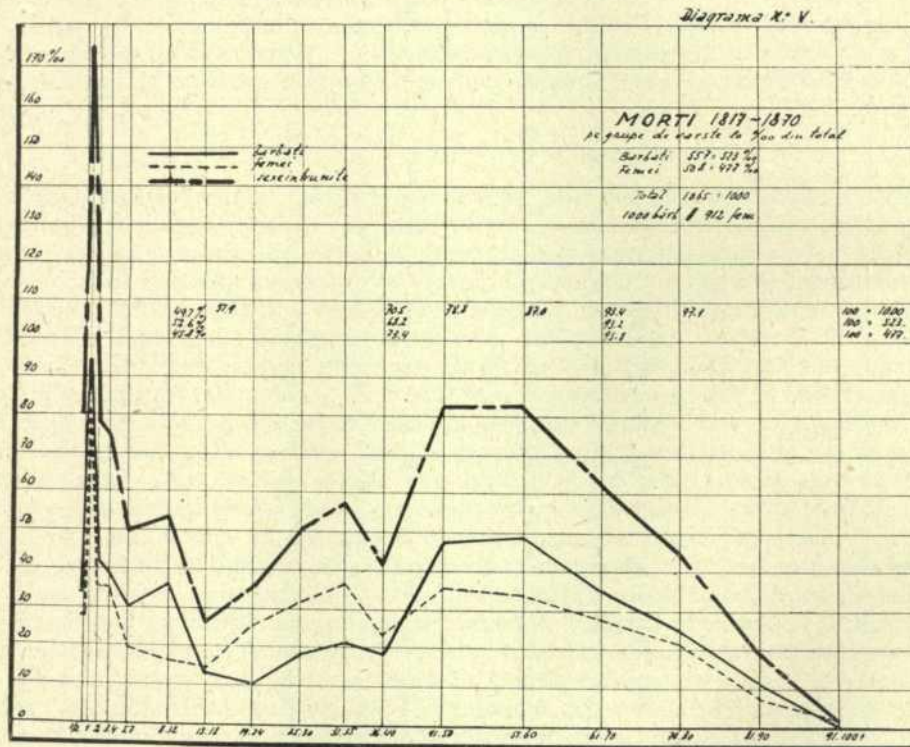
DECESE 1817—1930 PE SEXE ȘI GRUPE DE VÂRSTĂ

Tabloul H.

	0—6 luni	7—12 luni	2 ani	3—4 ani	5—7 ani	8—12 ani	13—18 ani	19—24 ani	25—30 ani	31—35 ani	36—40 ani	41—50 ani	51—60 ani	61—70 ani	71—80 ani	81—90 ani	91—ani și peste	Total
Bărbați																		
Cifre absolute	167	259	213	137	83	75	38	36	43	45	42	138	143	132	84	30	6	1.671
la $\frac{0}{0}$ față de totalul bărbați+femei	53,9	52,9	54,6	51,9	50,0	61,5	45,8	39,1	42,2	36,0	38,5	58,7	53,8	53,4	55,3	52,6	50,0	—
La $\frac{0}{00}$ din totalul bărbaților	99,9	170,3	127,3	82,1	49,8	44,9	22,2	21,5	25,7	26,8	25,1	82,5	85,5	79,2	50,2	18,0	3,6	1.000
Femei																		
Cifre absolute	143	231	177	127	83	47	45	56	59	80	67	97	123	98	68	27	6	1.534
La $\frac{0}{00}$ față de totalul bărbați+femei	46,1	47,1	45,4	48,1	50,0	38,5	54,2	60,9	57,8	64,0	61,5	41,3	46,2	42,6	44,7	47,4	50,0	—
La $\frac{0}{00}$ din totalul femeilor	93,2	150,6	115,3	82,7	54,1	30,7	29,3	36,6	38,4	52,2	43,7	63,3	82,5	63,7	44,3	17,6	3,6	1.000
Sexe întrunite																		
Cifre absolute	310	490	390	264	166	122	83	92	102	125	109	235	266	230	152	57	12	3.205
—	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	—
La $\frac{0}{00}$ față de total	96,7	152,9	121,6	82,4	51,8	38,1	25,9	28,7	31,8	39,0	34,0	73,3	83,0	71,8	47,4	17,8	3,8	1.000

Ceeace caracterizează aceste diagrame este faptul, observat pretutindeni de altfel, al valorilor maxime pentru decese în grupele de vârstă până la doi ani, indiferent de perioadă.

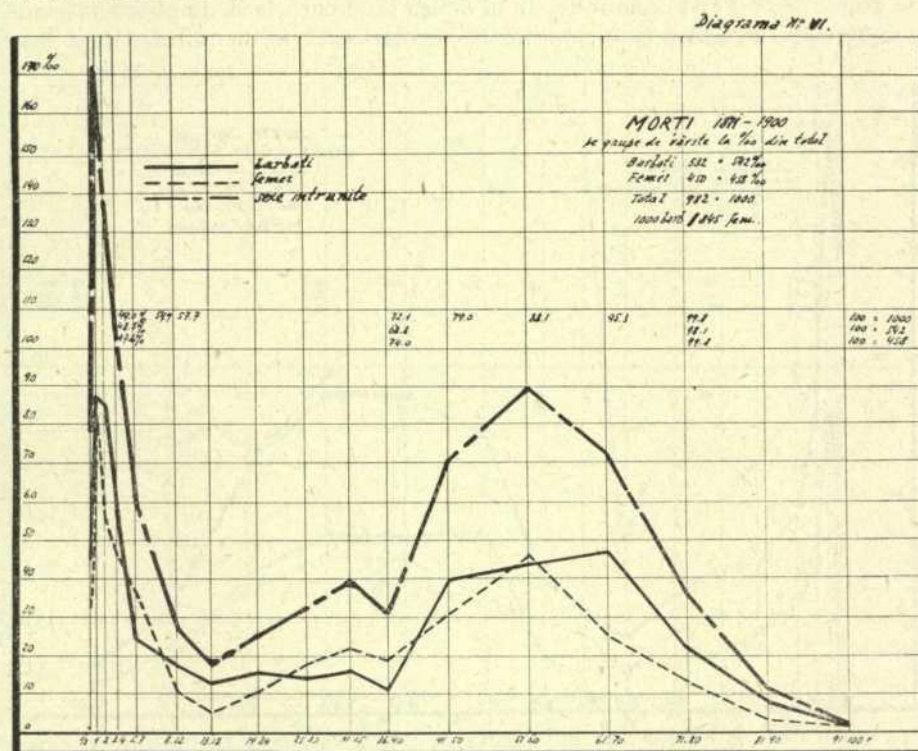
În interiorul grupelor de vârstă considerate, curbele urmează un traiect contradictoriu, adică de fapt maximele se așează pe grupele de un an (1817—1870 și 1871—1900) sau de doi ani (1901—1930) în loc să cadă firesc pe prima perioadă de vârstă, dat fiind că mortalitatea infantilă este în raport invers cu înaintarea în vârstă a categoriilor tinere de populație până la vârsta pubertății. Cauza probabilă trebuie căutată în atenția redusă care se dă declarației exacte a vârstei co-

pilului decedat, la înscrierea în registrul de stare civilă. Maxima grupului de vârstă de doi ani în perioada 1901—1920 se datorește însă epidemiilor de variolă din 1917, scarlatină și pojar din 1920, dar mai ales gastro-enteritelor din August 1916. E drept că în aceeaș perioadă, cu excepția decadei 1911—1920, s'a observat (diagrama No. 1) o creștere la $\frac{0}{1000}$ a nașterilor; $52,5\frac{0}{1000}$ în 1901—1910 și $43,7\frac{0}{1000}$ în 1921—1930 (tabloul D), fapt care justifică parțial și amplexarea curbei pentru grupele de vârstă până la doi ani.

Însumând valoarea procentelor succesive, pentru a vedea pe care anume grupe de vârstă ar cădea perpendiculara reprezentând 50% din totalul deceselor fiecărei perioade, observăm că această perpendiculară pentru perioada dela 1817—1870, coincide aproximativ grupului de vârstă dela 8—12 ani, adică jumătate din decesele perioadei considerate sunt date de morții până la 12 ani, proporția exactă fiind de 49,7%.

În perioada imediat următoare, dela 1871—1900, cât și ultima 1901—1930, observăm că această perpendiculară de 50% suferă o mișcare de translație spre stânga,

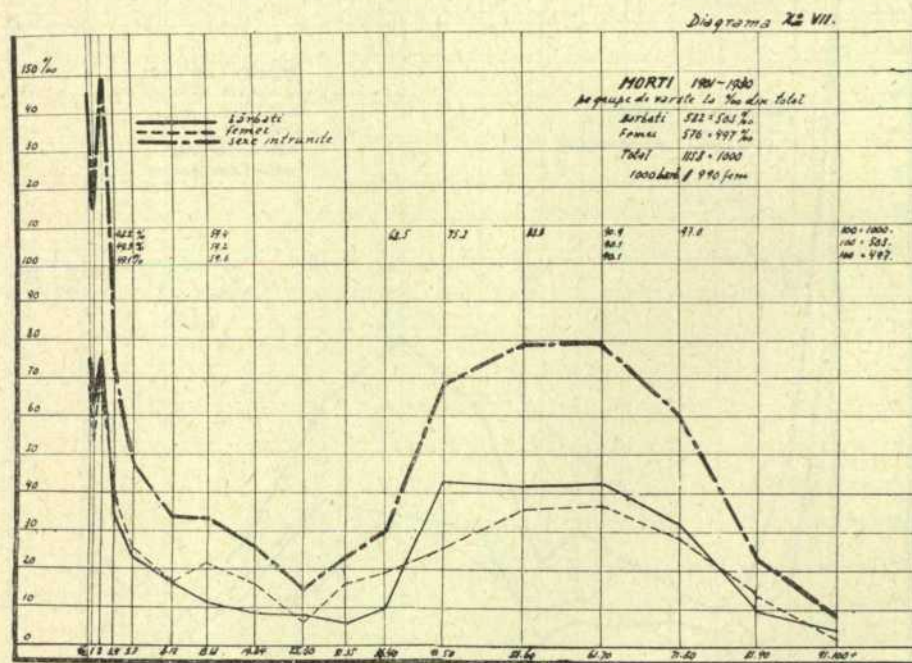
limitând grupe de vârstă mult mai mici; până la 4 ani 49,0% în prima perioadă și 48,2% în cea de a doua, unde se observă totodată o ușoară tendință de revenire spre prima pozițiune.

Fenomenul descris mai sus rămâne destul de ciudat în sine și contradictoriu, întrucât conform legilor de evoluție bio-sociale ar fi fost de așteptat, dimpotrivă, o mișcare inversă, adică o deplasare spre vârstele mature, prin micșorarea proporțională, observată pretutindeni în măsura în care ne apropiem de momentul actual, a mortalității infantile. Ar părea că selecția naturală în satul Cornova s'a

exercitat mult mai strict și din primul moment în ultimele două perioade de timp, decât în prima perioadă a secolului trecut, asupra populației sub 12 ani.

Pentru a putea urmări evoluția grafică a curbelor în cursul perioadelor de timp delimitate, vom opera mental o suprapunere a celor trei diagrame. Se observă cu acest prilej, considerând curba celor două sexe întrunite, dar eliminând grupurile de vârstă până la 12 ani inclusiv, capabile de a altera echilibrul curbei, unele importante și semnificative modificări de profil.

Mai întâiu centrul de greutate al curbelor se deplasează succesiv spre dreapta, spre grupările de vârstă înaintate. În al doilea rând curbele se amplifică măriindu-și deschiderea și în același timp profilul își regularizează forma. Primul fapt însem-

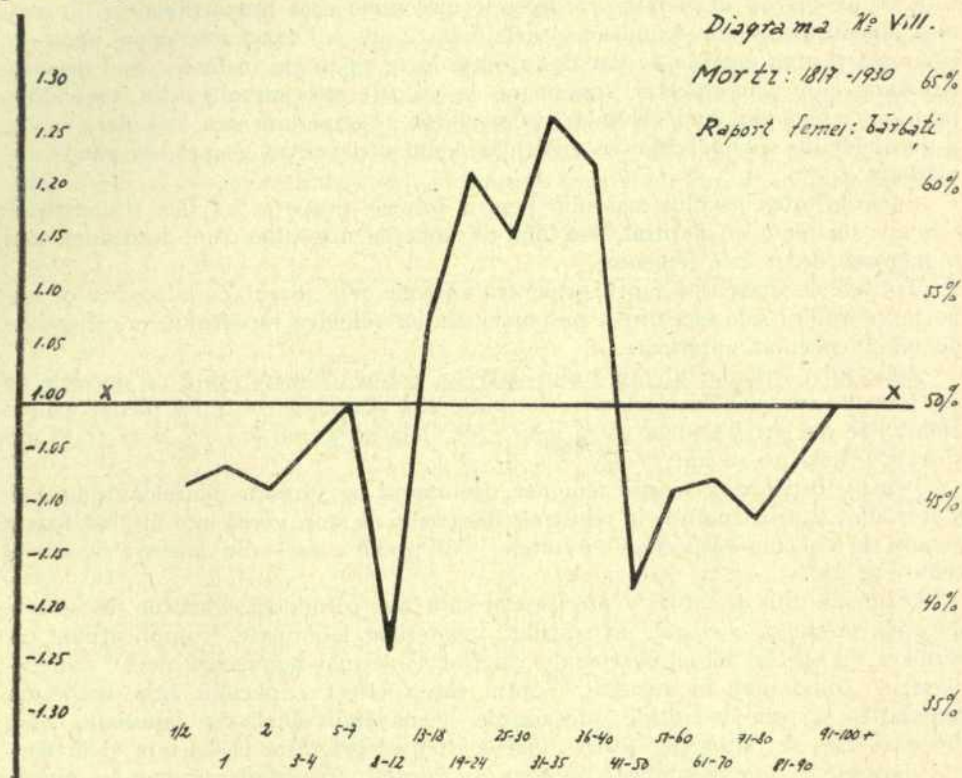

nează că în decursul celor 144 ani media de viață s'a mărit în măsura în care ne apropiem de 1930, iar al doilea fapt presupune o evoluare din ce în ce mai echilibrată a condițiilor de viață proprii populației satului Cornova. Deplasarea spre dreapta a centrului de greutate observat, se datorește în special dispariției maximei intermediare a grupului de vârstă dela 31—35 ani (diagrama No. 5) în timp ce maxima intermediară a grupului dela 8—12 ani din aceeași diagramă dă mișcarea de translație a perpendicularei de 50% spre grupurile de vârstă inferioare și despre care am vorbit.

Urmărind evoluția primei maxime intermediare observăm că pe când în perioada 1817—1870 are o valoare foarte ridicată, 57,3⁰/₁₀₀, scade la 38,7⁰/₁₀₀ în 1871—

1900, deci cu $18,6^{0}_{00}$, pentru a dispărea complet în perioada dela 1900—1930, când nu mai reprezintă decât o valoare de $22,5^{0}_{00}$, adică față de 1817—1870 o reducere de $61,8\%$.

Înainte de a trece mai departe vrem să subliniem, pentru a fi reținut, că maxima intermediară discutată mai sus, este determinată în special și covârșitor de direcția ascendentă a curbei sexului feminin începând dela vârsta de 19 ani în sus până la 35 ani inclusiv.

Semnificația acestei direcții ascensionale, o vom da odată cu analiza raportului între decesele feminine și cele masculine. Diagrama No. 8 înfățișează desfășurarea acestui raport dealungul grupurilor de vârstă fixate.

Constatăm în primul rând că acest raport are o valoare negativă, până la vârsta de 4 ani inclusiv; este egal cu unitatea, pentru grupul de vârstă dela 5—7 ani; și din nou negativ până la 12 ani inclusiv. Cu vârsta de 13 ani, raportul capătă brusc o valoare pozitivă, descrie două maxime impresionante, pentru grupele dela 19-24 ani și 31-35 ani, rămâne ridicat ca valoare și tot pozitiv, pentru grupul imediat următor, până la 40 ani, când devine iarăși negativ, important ca valoare ab-

solută, pentru grupul dela 41-50 ani. Păstrează apoi acelaș sens până la 90 ani. Peste 90 ani raportul este din nou egal cu unitatea.

Cu alte cuvinte, socotind întreaga perioadă de timp cuprinsă între 1817—1930, observăm următoarele: *a)* decesele masculine sunt la % superioare celor feminine, până la 4 ani inclusiv, fenomen constant și aiurea; *b)* în grupul de vârstă dela 5-7 ani decesele feminine sunt procentual egale cu cele masculine, caracter remarcabil care presupune și o identitate de reacție a sexelor în categoria de populație limitată la acest grup de vârstă; *c)* decesele masculine sunt proporțional la % mult mai ridicate decât ale sexului opus dela 8 la 12 ani; *d)* exact fenomenul invers se întâmplă pentru grupele de vârstă cuprinse între 13-40 ani inclusiv, când decesele feminine sunt surprinzător superioare ca valoare procentuală celor masculine, fapt ce trebuie din nou subliniat, și în sfârșit *e)* superioritatea, calculată la %, a deceselor de sex masculin se evidențiază din nou pentru grupele de vârstă următoare.

Superioritatea sexului masculin pentru primele grupe se explică și constituie aproape un fenomen natural, dat fiind că nașterile masculine sunt totdeauna mai numeroase decât cele feminine.

Tot așa de firesc este faptul și pentru vârstele dela 40 ani, cu adăogirea că importanța valorii sale este direct proporțională cu valoarea raportului, în categoriile de vârste imediat anterioare.

Aspectul particular al raportului dela 13-40 ani inclusiv, arată că decesele de sex feminin sunt mult superioare celor masculine și anume cu: 4,2% pentru grupul dela 13-18 ani; 10,9% dela 19-24 ani; 7,8% dela 25-30 ani; 14,0% dela 31-35 ani și 11,5% dela 36-40 ani.

Pentru justificarea acestui fenomen, trebuie să ne adresăm cauzelor de moarte și într'adevăr urmărindu-le în registrele bisericești de stare civilă, am întâlnit foarte deseori la coloana respectivă cuvintele: « di prunc » sau « din facere » în cursul celor 114 ani.

Diagnoza este deci foarte precisă, dar fără nici o îndoială, cazurile de moarte datorite sarcinilor vicioase, avorturilor, nașterilor laborioase, complicațiilor ulterioare, în special febrei-puerperale, au fost mult mai numeroase decât s'au declarat și consemnat în registre. Faptul este perfect explicabil prin ignoranța populației și prin condițiile precare de igienă individuală și familială, etc., dar mai ales se datorește lipsei unei asistențe pregătite la naștere și în timpul lăuziei; a empirismului cunoscut și secular, în locul asistenței oficiale inexistente.

Imbucurătoare însă este observația că aceste importante cauze arătate mai sus, sunt în continuă descreștere, după cum ilustrează clar diagramele 6 și 7, unde se observă dispariția progresivă a maximei intermediare, îmbrățișând grupele de vârstă dela 19-40 ani, în comparație cu diagrama No. 5.

Totuș nu trebuie uitat că sexul feminin a plătit un tribut important și mai plătește încă odată cu exercitarea actului firesc al maternității, mai cu seamă în momente de criză cum a fost decada 1911—1920.

Cu acestea vom trece la un capitol special al expunerii de față, anume la analiza mortalității în raport cu anotimpurile, în satul Cornova.

* * *

Este bine cunoscut faptul că mortalitatea nu prezintă un aspect uniform de-a lungul lunilor unui an, adică variază în anumite proporții cu anotimpurile. Evident că acest aspect nu este același dacă se urmărește grupul de populație la diferite epoci ale evoluției sale și nici dacă se compară cu acel al altor așezări omenești. Apropieri se pot găsi numai în cazul când condițiile generale bio-sociale sunt aproximativ identice. Pornind dela aceste considerații și având în vedere faptul că studiul nostru caută a stabili configurația demografică proprie a satului Cornova, pentru a servi ulterior puțința de comparație cu alte unități cercetate, vom arăta mai jos care sunt caracteristicile mortalității, privită în raport cu anotimpurile.

MORTALITATEA PE ANOTIMPURI

Tabloul K

Perioada	Iarna		Primăvara		Vara		Toamna		Total		
	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B.	F.	B+F
1817—1870 La ‰	165 154,9	125 117,4	167 156,8	166 155,9	128 120,2	109 102,3	97 91,1	108 101,4	557 523	508 477	1.065 1.000
1871—1900 La ‰	162 165,0	132 134,4	138 140,5	134 136,4	144 146,6	103 104,9	88 89,6	81 82,5	532 542	450 458	982 1.000
1901—1930 La ‰	175 151,1	169 145,9	161 139,0	146 126,1	112 99,7	108 93,3	134 115,7	153 132,1	582 504	576 496	1.158 1.000
1817—1930 La ‰	502 156,6	426 132,9	466 145,3	446 139,1	384 119,8	320 99,8	319 99,5	342 107,6	1.671 521,4	1.534 478,6	3.205 1.000
Total general La ‰	928 289,5		912 284,4		704 219,6		661 206,2		—	—	3.205 1.000

Tablourile K și L prezintă date necesare analizei fenomenului anunțat mai sus.

Considerând pe cel dintâiu, constatăm că cele 3205 decese, pentru întreaga perioadă de timp, dela 1817—1930, se repartizează după anotimp astfel: iarna 928 decese; primăvara 912; vara 704 și toamna 661 decese; sau exprimate în raport cu totalul, socotit egal cu 1000, în aceeași ordine, revine fiecărui anotimp: 289,5‰; 284,4‰; 219,6‰ și 206,2‰. După cum se vede această ordine este în același timp a clasificării, adică, cea mai mare proporție de decese revine iernii (289,5‰); a doua, primăverii (284,4‰) cu o diferență foarte mică față de cea dintâiu de 5,1‰; urmează vara (219,6), cu o valoare în minus de 69,9‰ și în

sfârșit toamna dă cea mai mică proporție ($206,2^{0}/_{00}$) cu circa $93,3^{0}/_{00}$ inferioară celei dintâiu.

Faptul poate fi socotit constant și caracteristic întrucât nu observăm decât două abateri dela această regulă și anume: în perioada 1817—1870 când primăvara ia locul iernii în ordinea importanței și când apare și cea mai mare proporție

MORTALITATEA DUPĂ LUNILE ANULUI

Tabloul L

Perioada	L U N I L E A N U L U I												Total
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Bărbați:													
1817-1870	86	60	68	53	46	42	36	50	30	22	45	19	557
⁰ / ₁₀₀ din total	154,4	107,7	122,1	95,2	82,6	75,4	64,6	89,8	53,9	39,5	80,8	34,1	—
1871-1900	80	59	57	51	30	31	54	59	28	27	33	23	532
⁰ / ₁₀₀ din total	150,4	110,9	107,1	95,9	56,4	58,3	101,5	110,9	52,6	50,1	62,0	43,2	—
1901-1930	57	65	71	52	35	22	33	57	45	49	40	53	582
⁰ / ₁₀₀ din total	97,9	111,7	123,6	94,5	60,1	37,8	57,6	97,9	77,3	84,2	68,8	91,1	—
1817-1930	223	184	196	159	111	95	123	166	103	98	118	95	1.671
⁰ / ₁₀₀ din total	133,4	110,1	117,3	95,2	66,4	56,9	73,6	99,3	61,6	58,6	70,6	56,9	1.000
Femei:													
1817-1870	60	31	66	58	42	25	35	49	24	39	45	25	508
⁰ / ₁₀₀ din total	135,8	61	129,9	114,2	82,7	49,2	68,9	96,5	47,2	76,8	88,6	51,0	—
1871-1900	54	53	52	51	31	19	46	38	30	19	32	25	450
⁰ / ₁₀₀ din total	120,0	117,8	115,6	113,5	68,9	42,2	102,2	84,4	67,6	42,2	71,1	55,6	—
1901-1930	50	67	72	39	35	29	22	57	45	70	38	52	576
⁰ / ₁₀₀ din total	86,8	116,3	125,0	67,7	60,8	50,3	38,2	99,0	70,1	121,6	66,0	90,3	—
1817-1930	173	151	190	148	108	73	103	144	99	128	115	102	1.534
⁰ / ₁₀₀ din total	112,8	98,4	123,9	96,5	70,4	47,6	67,1	93,9	64,5	83,4	75,0	66,5	1.000
Sexe întrunite:													
1817-1870	155	91	134	111	88	67	71	99	54	61	90	44	1.065
⁰ / ₁₀₀ din total	145,6	185,4	125,8	104,2	82,6	62,9	66,7	93,0	50,7	57,3	84,5	41,3	—
1871-1900	134	112	109	102	61	50	100	97	58	46	65	48	982
⁰ / ₁₀₀ din total	136,5	114,1	111,0	103,9	62,1	50,9	101,8	98,8	59,1	46,8	66,2	48,9	—
1901-1930	107	132	143	94	70	51	55	114	90	119	78	105	1.158
⁰ / ₁₀₀ din total	92,4	114,0	123,5	81,2	60,4	44,0	47,5	98,4	77,7	102,8	67,4	90,7	—
1817-1930	396	335	386	307	219	168	226	310	202	226	233	197	3.205
⁰ / ₁₀₀ din total	123,6	104,5	120,4	95,8	68,3	52,4	70,5	96,7	63,0	70,5	72,7	61,5	1.000

$^{0}/_{00}$ dată de un anotimp, de $312,7^{0}/_{00}$ (bărbați: $156,8^{0}/_{00}$, femei $155,9^{0}/_{00}$), excepție care se explică prin epidemiile de typhus din 1866, 1867, 1868, cari au debutat aproape constant la sfârșitul lui Februarie, evoluând, pe lângă alte cauze de mai mică importanță; iar cea de a doua abatere se ivește în ultima perioadă 1901—1930, în

sensul că toamna se clasifică a treia cu 247,8‰, în locul verii aceleleaș perioade. Intocmai ca în perioada primă, excepția se datorește unui accident și în special impresionantă epidemie de gripă din Septembrie și Octombrie 1918 care isbutește să-și trădeze intervenția, deși decadele 1901—1910, dar mai ales 1911—1920, au fost cele mai bogate din punct de vedere epidemiologic. Un alt element caracteristic al mortalității pe anotimpuri în satul Cornova, pe care îl evidențiază acelaș tablou, socotind de data aceasta raportul dintre cele două sexe cu excepția toamnei perioadei 1817—1870 și a celei a perioadei 1901—1930, este că, indiferent de anotimp, proporția mortalității sexului masculin este superioară celei feminine. Excepțiile subliniate par a constitui la rândul lor o constantă, întrucât faptul se păstrează, dacă socotim întreaga perioadă 1817—1930, proporția la $\frac{0}{100}$ fiind pentru femei 106,7‰, iar pentru bărbați 99,5‰, cu 7,2‰ mai puțin. Cât privește valorile extreme, se observă pentru bărbați proporția maximă de 165,0‰ (1871—1900: iarna) și pentru femei 155,9‰ (1817—1870: primăvara) iar minima, atât pentru bărbați cu 89,6‰ și pentru femei cu 82,5‰, în perioada 1871—1900, toamna.

* * *

Tabloul L, privește aceeaș chestiune, cu deosebire că mortalitatea este detaliată (de data aceasta pe luni) pentru amândouă sexele și pentru aceleași perioade de timp.

Inercând acelaș lucru, adică o clasificare a lunilor după valoarea lor proporțională, ordinea este următoarea, socotind perioada de 114 ani și pentru sexe întrunite: 1) Ianuarie 123,6‰; 2) Martie 120,4‰; 3) Februarie 104,4‰; 4) August 96,7‰; 5) Aprilie 95,8‰; 6) Noembrie 72,7‰; 7) Iulie și Octombrie 70,5‰; 8) Mai 68,3‰; 9) Septembrie 63,0‰; 10) Decembrie 61,5‰ și 11) Iunie cu 42,4‰.

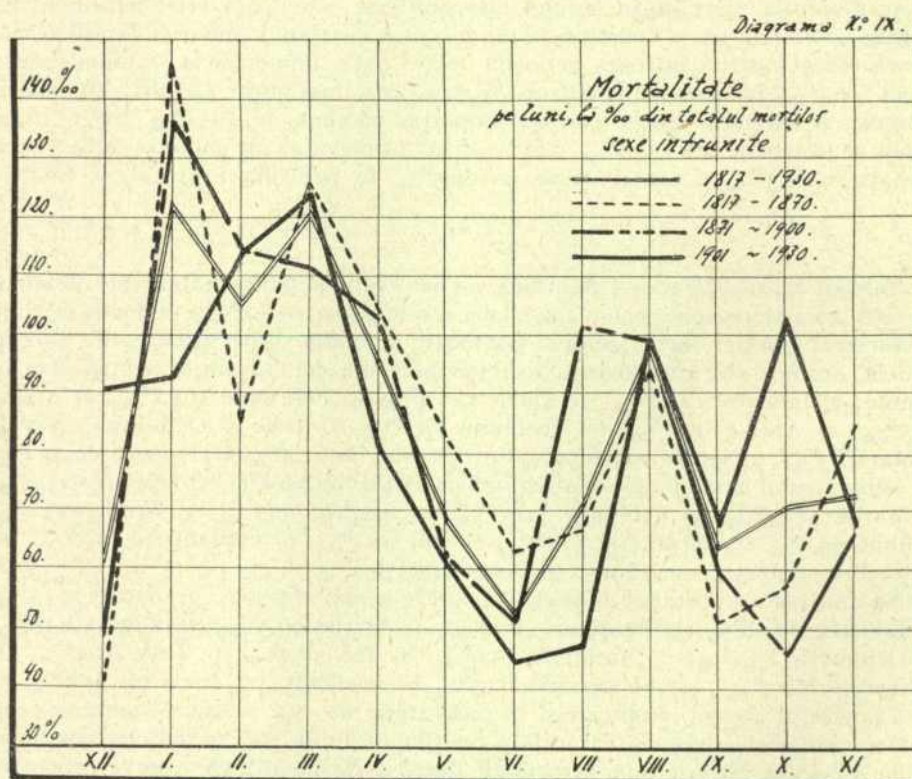
Pentru sexul masculin clasificarea lunilor, se prezintă astfel: 1) Ianuarie 133,4‰; 2) Martie 117,3‰; 3) Februarie 110,1‰; 4) August 99,3‰; 5) Aprilie 95,2‰; 6) Iulie 73,6‰; 7) Noembrie 70,6‰; 8) Mai 66,4‰; 9) Septembrie 61,6‰; 10) Octombrie 58,6‰ și 11) Iunie și Decembrie 56,9‰.

Făcând aceeaș operație și pentru sexul feminin, obținem: 1) Martie 123,9‰; 2) Ianuarie 112,8‰; 3) Februarie 98,4‰; 4) Aprilie 96,5‰; 5) August 93,9‰; 6) Octombrie 83,4‰; 7) Noembrie 75,0‰; 8) Mai 70,4‰; 9) Iulie 67,2‰; 10) Decembrie 66,5‰; 11) Septembrie 64,5‰ și în sfârșit 12) Iunie cu 47,6‰.

Cu prilejul acestei clasificări și în comparație cu cele precizate anterior, constatăm că deși succesiunea naturală a anotimpurilor se suprapune clasificării lor, lunile se așează într-o ordine neregulată, dacă se clasifică după valorile proporționale ale mortalității socotite pe aceste unități de timp. Cea mai mare mortalitate la 1000 dă luna Ianuarie cu 123,6‰, iar cea mai scăzută luna Iunie 52,4‰, adică aproape de două ori și jumătate mai puțin decât cea dintâi. Mortalitatea egală se observă la lunile Iulie și Octombrie (70,5‰). Maxima mortalității o dă însă pentru sexul feminin luna Martie, cu 123,9‰. De reținut însă că primele trei luni ale anului dețin, indiferent de sex (bărbați 360,8‰; femei 335,1‰, total 348,4‰), mai mult de o treime din totalul mortalității anului, restul de două treimi repartizându-se între celelalte 9 luni. Constatarea făcută că luna Februarie cade în rândul

al treilea cu o valoare proporțională mai mică, nu se argumentează prin faptul unei mortalități mai reduse decât a celorlalte două luni, Ianuarie și Martie, ci este mai curând un efect al calendarului care afectează luni Februarie un număr mai redus de zile decât primelor. Se va considera deci toate aceste trei luni de o valoare aproximativ egală și fermă.

Acelaș caracter de fermitate accentuată îl prezintă luna Noemvrie, care atât pentru bărbați cât și pentru femei se așează în rândul al 7-lea, cu valori proporționale evident mai reduse (bărbați $70,6^{0}/_{00}$; femei $75,0^{0}/_{00}$). Tot așa luna Mai care

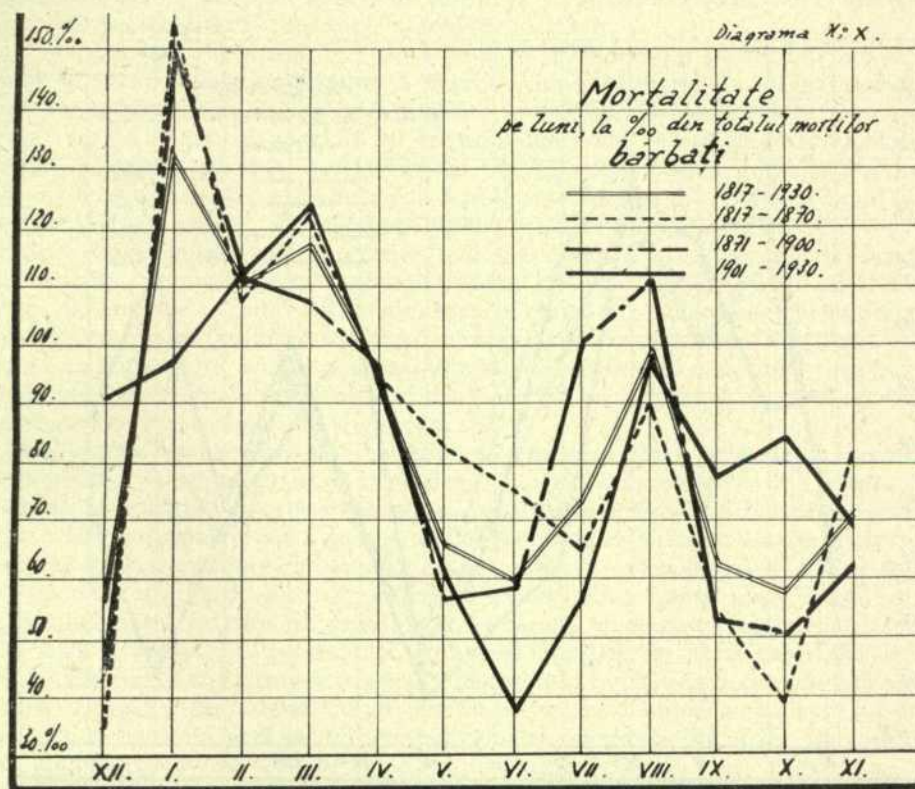

se clasifică pentru amândouă sexele a 8-a (bărbați $66,4^{0}/_{00}$ și femei $70,4^{0}/_{00}$) și în sfârșit ultima lună Iunie care reprezintă totodată și cele mai reduse valori (bărbați $56,9^{0}/_{00}$, femei $47,6^{0}/_{00}$), îndeplinind probabil cele mai bune condiții de viață pentru populația satului Cornova.

Subliniem faptul acesta, ca un caracter general, cu mențiunea că e valabil pentru populația socotită în totalitatea ei și indiferent de categoriile de vârstă care o compun, poziție în care lucrurile se schimbă.

În aceeaș ordine de idei trebuie să mai adăogăm că luna Decemvrie stă pe picior de egalitate cu luna Iunie.

Față de cele două sexe, celelalte luni ale anului se prezintă în raporturi mult mai neregulate. Astfel de pildă: August cade pentru bărbați în rândul al 4-lea, în timp ce pentru femei luna Aprilie are această importanță, iar August se clasifică a 5-a, și invers pentru bărbați. La fel luna Iulie la bărbați cu Octomvrie la femei, ambele clasificate în rândul al 6-lea, însă reciproca nu mai e adevărată, întrucât luna Iulie, care la sexul feminin cade a 9-a, corespunde nu lunii Octom-

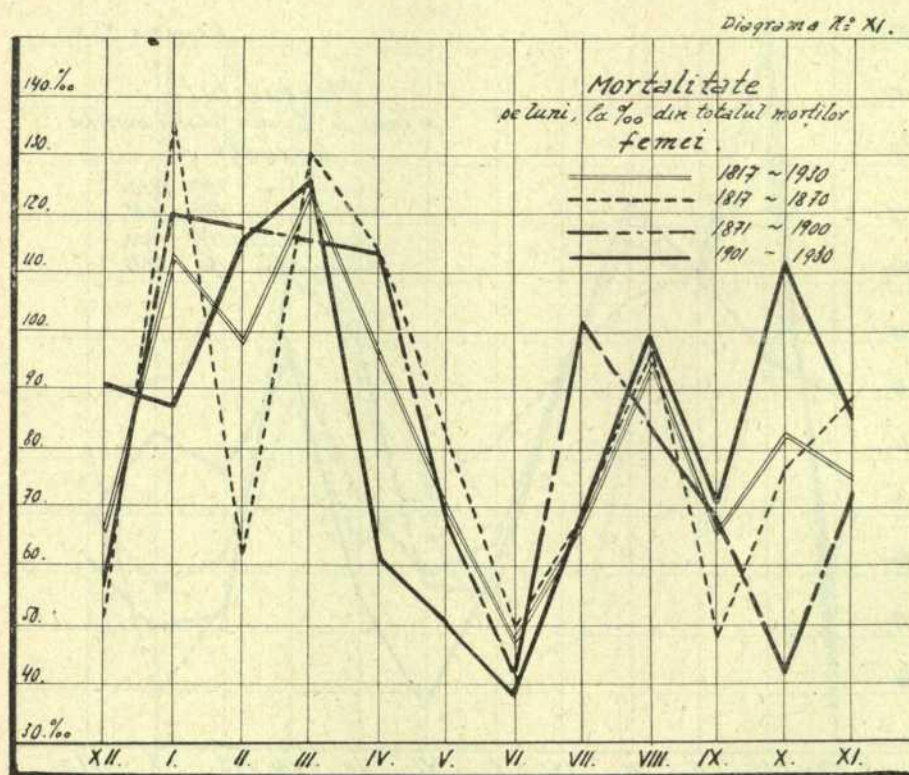
vrie, la bărbați, ci lunii Septemvrie, iar Octomvrie, la bărbați, se așează a 10-a și corespunde, sexului feminin, lunii Decemvrie.

În rândurile de mai înainte am analizat distribuția mortalității pe luni numai din punct de vedere static, elementele puse în discuțiune fiind semnificative pentru întreaga perioadă de timp, adică 114 ani. Tabloul I, nu dă puțința unei percepții clare și sugestive a chestiunii și nici urmărirea ei succesivă la diverse etape de evoluție, fapt extrem de important, întrucât ne interesează sensul acesteia din urmă.

Ne vom servi deci și acum de același sistem de reprezentare grafică. Diagramele No. 9, 10 și 11, reproduc exact toate datele cuprinse în tabloul I, și în plus împlinesc și dezideratul exprimat mai sus.

Nu vom face însă decât o discuție generală, pentru a putea surprinde și exprima un sens de evoluție, mai curând decât precizarea vreunei valori numerice, care foarte ușor poate fi aflată în tabloul amintit.

Și lucrul este cu atât mai necesar, întrucât la prima vedere curbele au traiecte puțin semnificative și anarhice. Faptul este numai aparent și orice valoare de-

scrisă de curbe are totodată și justificarea necesară, care poate fi izolată și identificată.

Se observă în primul rând, că afirmarea făcută anterior asupra ordinei de clasificare a anotimpurilor își găsește o ilustrare (diagr. 9). Linia care ar uni vârful maximelor are o direcție descendentă spre dreapta; dela iarnă spre toamnă.

Curba distribuției mortalității pe luni, așa cum o cunoaștem noi, prezintă în general un profil caracterizat prin existența a trei maxime și anume: prima în luna

Martie, a doua în luna August și cea de a treia, constantă ca existență, dar mai puțin stabilă ca localizare, în luna Octomvrie.

Vom vorbi mai departe despre semnificația proprie fiecărei curbe. Atât că în toate cele trei diagrame, cu excepția curbelor reprezentând perioada 1901—1930, nu constatăm decât abateri dela tipul fixat mai sus. În primul rând dacă urmărim, atât global cât și pentru fiecare sex, curbele întregii perioade de 114 ani, dela 1817—1930, constatăm existența a patru maxime în loc de trei, cu deosebirea că cea mai importantă este așezată în Ianuarie pentru decesele masculine și în Martie pentru cele feminine, iar cea mai redusă în Noemvrie la femei și Octomvrie la bărbați; luna August rămânând constantă la amândouă sexele.

Perioada dela 1817 până la 1870 reproduce și ea aceleași patru maxime, definindu-se prin: predominența netă a maximei lunei Ianuarie (în special la sexul masculin unde atinge cea mai mare valoare proporțională cunoscută în tot cursul celor 114 ani de 154,4⁰/₀₀, odată cu recordul celei mai reduse mortalități, tot la bărbați și anume în luna Decemvrie, de 34,1⁰/₀₀), accentuarea minimei din luna Februarie în special la sexul feminin, deplasarea minimei din Iunie în luna Iulie pentru sexul masculin, iar maxima ultimă, căzând în luna Noemvrie.

Spre deosebire de cea anterioară, perioada dela 1871—1900 ne oferă numai trei maxime. Prima în luna Ianuarie, a doua în luna August pentru sexul masculin, dar în Iulie pentru cel feminin, lună în care are o valoare destul de importantă și pentru cel dintâiu de altfel, iar ultima maximă tot în luna Noemvrie. (Valoarea excepțională a acestei maxime, amploarea maximului masculin și realizarea platoului observat la această curbă în diagrama No. 9, se datorește gravei epidemii de dizenterie din lunile Iulie și August 1882).

Subliniem faptul demn de remarcat, la curba aceleiaș perioade, a apariției pentru sexul feminin, în locul celor două maxime impresionante din epoca anterioară, și anulând aproape capacitatea expresivă a maximei din Martie, a unui platou larg cuprinzând patru luni și anume Ianuarie, Februarie, Martie și Aprilie, întrucât ne îndreptățește să afirmăm că ne găsim cu curba perioadei 1871—1900, în fața unui tip intermediar. Presupunând că am putea frânge acest platou, vom realiza o singură maximă, în primăvară. Cu această operație ne apropiem de profilul tipic al repartizării mortalității pe luni și totodată de curba perioadei următoare, dela 1901—1930, care într'adevăr descrie cele trei maxime caracteristice din Martie, August și Octomvrie. Cu alte cuvinte și recapitulând cele analizate imediat mai sus, se constată deci că, în decursul celor trei perioade înglobând un total de 114 ani, curba mortalității pe luni, pornind dela variații largi și extreme, încearcă să-și găsească o formă mai echilibrată și tipică de expresie.

Această observație în ordinea evoluției biologice, înseamnă că populația satului Cornova, deși păstrează caracterele populației rurale, indiferent de cauzele care au intervenit sau intervin încă asupra ei, și-a maturizat structura și își organizează continuu adaptarea; concluzie la care am ajuns de altfel și cu prilejul analizei evoluției curbelor reprezentând repartizarea deceselor după vârstă.

* * *

Înainte de a părăsi acest capitol, suntem datori unele lămuriri suplimentare asupra curbei mortalității repartizată pe luni, și în special asupra celor trei maxime evidențiate. Prezența acestora din urmă constituie un fenomen constant și aproape general, iar valoarea precum și raportul lor reciproc, indică și măsoară importanța unor anumiți factori condiționând mortalitatea în sânul unei colectivități date. Fiecare maximă are însă o semnificație proprie, deosebită, după cum a fost de multă vreme observat și, precizând, se știe că maxima din Martie este datorită în primul rând mortalității afecțiilor pulmonare cronice și acute, înglobând și tuberculoza pentru populația adultă și matură, alături de procentul obișnuit și ușor ridicat, al cauzelor generale de moarte. Se adaugă la aceasta mortalitatea infantilă datorită epidemiilor recrudescențe sau cu debut în primăvară în special tusea convulsivă și febrele eruptive. Maxima din August este dată de către o categorie mai precisă de cauze și anume este aproape exclusiv tributară, gastro-enteritelor sugarilor și primei copilării, accidental mărită prin epidemiile de dizenterie survenite în acest anotimp. În sfârșit ultima maximă din Octomvrie, pe lângă alte cauze mai puțin caracterizate și afectând populația adultă și matură, este realizată de evoluția epidemiilor de febră tifoidă pornite din vară, tifosului exantematic și în special primei maxime a evoluției epidemiilor febrei eruptive, caracteristice prin punctul lor de plecare în Septemvrie, adică, odată cu deschiderea anului școlar.

Cu aceste precizări se poate transpune în domeniul mortalității valorile numerice și proporționale exprimate în diagramele No. 9, 10 și 11 și analizate amănunțit cu prilejul discutării acestor diagrame.

În legătură cu aceasta trebuie să subliniem o particularitate care verifică afirmarea făcută asupra maximei din Octomvrie. Urmărind toate cele trei diagrame, se constată că această maximă apare exclusiv în perioada 1901—1930 și e obținută prin deplasarea celei din Noemvrie în epocile anterioare, în timp ce își accentuează valoarea, fapt care se datorește fără nici o îndoială epidemiilor din 1916—1920 și în bună parte instituirii învățământului primar obligatoriu ca regulă generală, în decadele ultime.

Cât privește valoarea maximei din vară, aceasta dovedește importanța mortalității infantile prin gastro-enteritele, în genere de origină alimentară, dând puțința unei reprezentări a condițiilor de igienă și regimului precar de alimentație în satul Cornova, pentru populația grupelor de vârstă considerate. Este o notă caracteristică ce ne arată, în același timp, asupra căror categorii de factori de mortalitate trebuie să se aplice în special efortul unei activități de igienă socială.

Asupra celorlalte categorii de cauze care realizează maximele din Martie și Octomvrie, succesul ar fi mai laborios, dat fiind aspectul mult mai complex al procesului mortalității, de unde și rezistența acestor maxime la eforturile de reducere a valorii lor, printr'o acțiune pozitivă de îmbunătățire a condițiilor generale de viață și de prevenire socială.

* * *

Perioada	Decese până la vârsta de 1 ani inclusiv (1)				Decese prin epidemii (2)				Decese prin accidente (3)	
			Total				Total		Total	
	M.	F.	Cifre absolute	%	M.	F.	Cifre absolute	%	Cifre abs.	%
Total 1817—1870	—	—	—	—	169	157	326	30,6	—	—
1871—1880	23	11	34	11,4	30	22	52	17,6	—	—
1881—1890	27	24	51	16,6	45	35	80	26,1	3	1,0
1891—1900	27	25	52	13,7	62	48	110	29,0	4	1,0
1901—1910	47	38	85	22,4	46	35	81	21,4	4	1,1
1911—1920	21	21	42	8,8	88	78	166	35,0	5	1,1
1921—1930	56	58	114	35,9	8	8	16	5,0	8	2,5
Total 1871—1930	201	177	378	17,6	226	279	505	23,4	24	1,1

Ca o concluzie necesară a acestui studiu și privind capitolul mortalității, vom încerca în paginile următoare a găsi formula care să exprime valoarea și sensul procesului în toată complexitatea lui.

În acest scop, și în lipsa unei informații complete și precise asupra cauzelor de moarte, am împărțit totalitatea deceselor fiecărei decade începând din 1871, în șase categorii și anume: *a)* mortalitatea infantilă până la 1 an inclusiv, din care s'au eliminat toate cazurile de moarte cauzate de epidemii; *b)* mortalitatea datorită epidemiilor, socotite global, indiferent de vârstă; *c)* mortalitatea prin accidente; *d)* mortalitatea datorită sarcinilor și complicațiilor post-partum; *e)* mortalitatea grupelor de vârstă de la 66 ani inclusiv în sus și *f)* mortalitatea datorită altor cauze și grupe de vârstă, decât cele enumerate mai sus. În chipul acesta am izolat, în primul rând valoarea mortalității grupurilor de vârstă extreme; în al doilea rând aceea datorită cauzelor cunoscute, singurele care prezintă garanții de exactitate în declarații, și în sfârșit valoarea globală a mortalității dată de alte cauze și asupra cărora nu avem indicații suficiente de diagnostic. Valoarea mortalității prin epidemii se apropie de adevăr, întrucât în marea majoritate a cazurilor declarațiile de moarte sunt exacte, ținând seama de faptul că populația rurală le cunoaște grație simptomelor frapante ale epidemiilor.

Valorile categoriilor de mortalitate stabilite mai sus sunt exprimate, atât în cifre absolute cât și în proporții la % în tabloul M.

Din cele 2155 decese înregistrate în perioada 1871—1930 numai pentru 1026 decese, adică 47,5%, nu se cunoaște cauza morții. Restul de 1129 decese sau 52,5%

Tabloul M.

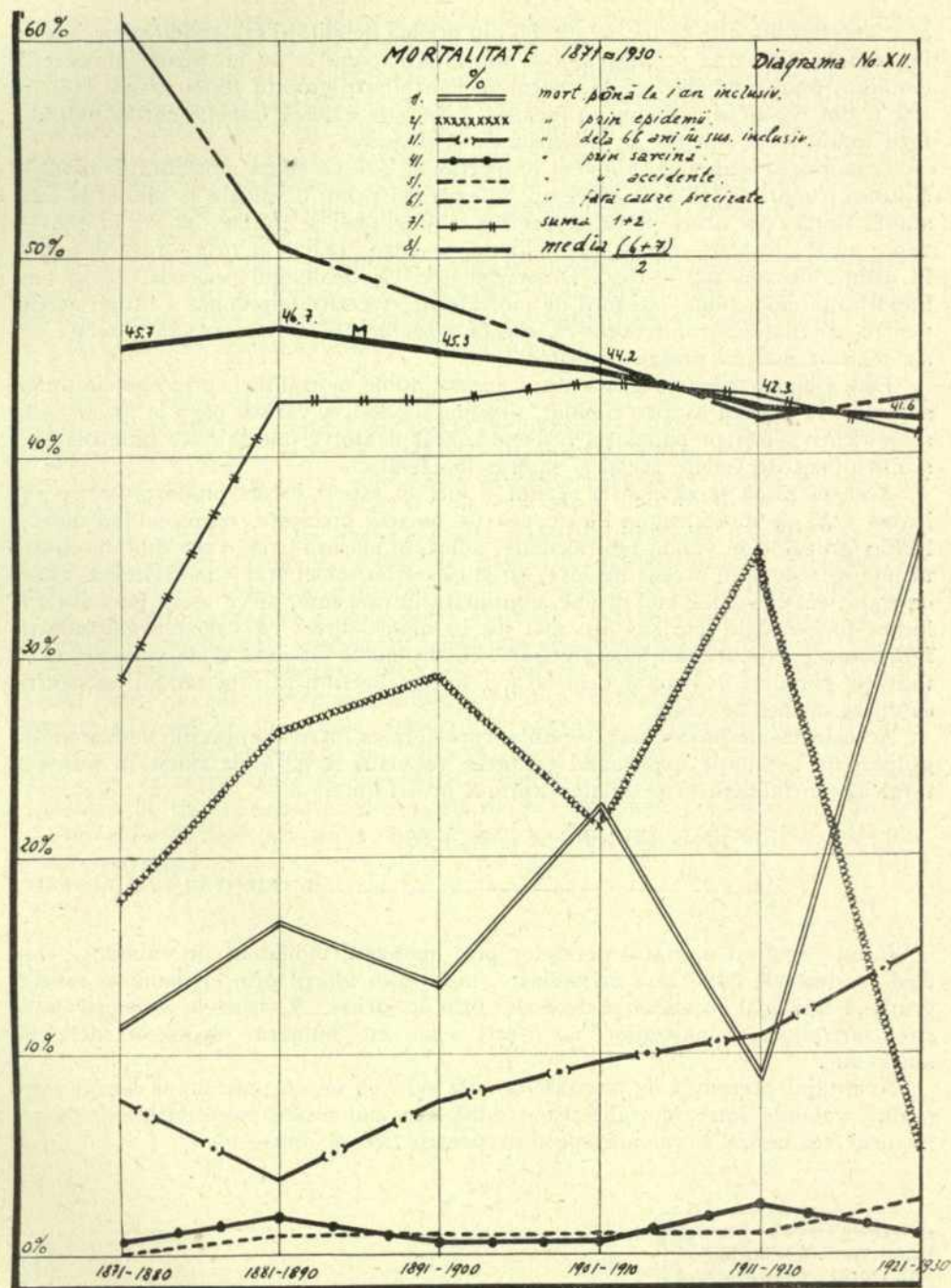
Decese pt.-partum (4)		Decese dela vârsta de 66 ani inclusiv (5)				Totalul parțial (1+2+3+4+5)		Decese datorite altor cauze		Total Decese	
Total		Total				Total		Total			
Cifre abs.	%	M.	F.	Cifre absolute	%	Cifre absolute	%	Cifre absolute	%	Cifre absolute	%
18	1,7	—	—	—	—	344	32,3	721	67,7	1.065	100
2	0,7	12	11	23	7,7	111	37,6	185	62,7	296	100
6	2,8	5	6	11	3,6	151	49,3	156	50,4	307	100
3	0,8	21	8	29	7,6	198	52,1	182	47,9	380	100
3	0,8	20	16	36	9,5	209	55,1	170	44,9	379	100
12	2,5	21	30	51	10,8	276	58,2	199	41,8	475	100
4	1,3	21	21	42	13,2	184	57,9	134	42,1	318	100
30	1,4	100	92	192	8,9	1.129	52,5	1.026	47,5	2.155	100

se clarifică, în ordinea valorii procentuale, astfel: 1) mortalitatea datorită epidemiilor cu 23,4%; 2) mortalitatea până la 1 an inclusiv cu 17,6%; 3) mortalitatea dela 66 ani în sus 8,9%; 4) mortalitatea datorită nașterilor 1,4% și în sfârșit mortalitatea prin accidente cu 1,1%. Prin urmare cele mai ridicate procente le dau primele două categorii și în special epidemiile socotite în totalitatea lor, fapt care nu este lipsit de semnificație pentru condițiile generale de viață și de igienă familială sau publică ale satului Cornova.

* * *

Utilizând procentele expuse în tabloul M, am construit diagrama No. 12, care pe lângă că dă puțința unei priviri comparative asupra valorii fiecărei categorii de mortalitate, stabilite prezintă și elementele necesare demonstrației pe care o urmărim. Primul și cel mai important fapt pe care îl observăm, este constatarea evidentă a raportului invers proporțional între curba mortalității infantile până la un an și aceea a mortalității prin epidemii. Constant începând din 1880, faptul se verifică pentru fiecare perioadă de zece ani cu o strictețe care ne îndreptățește să afirmăm că ne găsim în fața unui fenomen permanent și caracteristic.

Nu trebuie să stabilim însă între cei doi termeni un raport de cauzalitate, ci unul funcțional. Epidemiile afectând în special prima copilărie, prin intervenția lor la un moment dat, nu fac decât să sustragă, din populație până la un an, un număr important de sugari și între aceștia și pe aceia cari chiar fără această intervenție

ar fi decedat din alte cauze, în special din pricina debilității sau tulburărilor gastro-intestinale. Valoarea propriu zisă a mortalității până la un an apare, grație epidemiilor, diminuată deci cu procentul de mortalitate propriu acelei vârste, pe care l-ar fi dat copiii până la un an inclusiv, fapt care explică minima curbei mortalității infantile în funcție de extensiunea epidemiilor.

Urmarea acestui raport invers proporțional este că suma mortalității infantile și aceea a mortalității prin epidemii, se exprimă printr-o valoare la rândul ei constantă după cum arată curba respectivă a diagramei și anume: 42,7% în 1881—1890; 42,7% în 1891—1900; 43,8% în 1901—1910; 42,8% în 1911—1920 și 40,9% în ultima decadă 1921—1930. Observăm deci că, dealungul perioadei de 50 ani, importanța celor două categorii de mortalitate, socotite împreună, a rămas aceeași pentru populația satului Cornova, ceea ce înseamnă că în această direcție nu s'a realizat nici un progres simțitor.

Este clar că valoarea însumată a acestei duble mortalități, prin epidemii care se aplică în special asupra copiilor, precum și aceea a vârstei până la un an, este semnificativă pentru populația cercetată, atât calitativ (mortalitate infantilă) cât și din punct de vedere social și sanitar (epidemii).

Această sumă se găsește la rândul ei într'un raport invers proporțional cu valoarea dată de mortalitatea fără cauze de moarte precizate, reprezentând mortalitatea grupelor de vârstă intermediare, adică, în măsura în care cea dintâiu crește, ultima se reduce în aceeași măsură, astfel că media sumei atât a mortalității primei categorii cât și a categoriei ultime, exprimată în procente, se va așeza pe scara valorilor procentuale mai sus sau mai jos în raport direct cu valoarea mortalității fără cauze cunoscute sau bine precizate, condiționată totodată și de valoarea mortalității grupului de vârstă dela 66 ani în sus, semnificativ la rândul lui pentru evoluția mediei de viață.

Această medie procentuală o putem considera ca un indice specific unei anumite grupări de populație exprimând calitativ, raportul reciproc de cauze în procesul total al mortalității și se poate exprima prin formula:

$$M = \frac{100 - (E + I + A + N + S)}{2}, \text{ în care și în cifre absolute:}$$

E este egal cu numărul deceselor prin epidemii, indiferent de vârstă; I este egal cu decesele până la 1 an inclusiv, mai puțin morții prin epidemii ai acestui grup; A este egal cu numărul deceselor prin accidente; N , decesele feminine datorite sarcinilor și nașterilor iar S este egal cu numărul deceselor dela 66 ani în sus.

Avantajul prezentat de această formulă este că ne dă putința să facem comparații valabile între mortalitatea a două sau mai multe colectivități distincte, întrucât realizează o valoare specifică pentru fiecare dintre ele.

* * *

Dacă urmărim în sfârșit această medie dealungul perioadei cercetate, obținem pentru fiecare decadă: în 1871—1880: 45,7; în 1881—1890: 46,7; în 1891—1900: 45,3; în 1901—1910: 44,2; 1911—1920: 42,3 și în ultima decadă 1921—1930: 41,6.

Observăm deci, cu excepția perioadei 1881—1890, o continuă și lentă diminuare a valorii mediei, fapt care este ilustrat în diagrama No. 12, prin curba respectivă, și dat fiind că această valoare este într'un raport funcțional, invers cu mortalitatea grupului dela 66 ani în sus, grup care la rândul lui indică o mărire a mediei de viață, urmează că și curba reprezentând evoluția acestei medii este semnificativă pentru mersul celei din urmă.

În cazul satului Cornova sprijiniți pe tot ce am arătat până acum, și în special pe constatările făcute imediat mai sus, putem afirma că, fără nici o îndoială, evoluția demografică a acestei populații este pozitivă, pasul realizat puțin accentuat, dar mai ales ritmul de evoluție lent și laborios.

Înceind acest capitol ne rezervăm dreptul ca într'un studiu viitor să prezentăm amănunțit și complet problema nuptialității în satul Cornova, analizând în primul rând vârsta soților la căsătorie, diferența de vârstă între soți, frecvența recăsătoriilor etc., precum și valoarea și sensul evolutiv ale acestor componente demografice.

Cu titlu special ne vom ocupa cu acel prilej de problema încrucișările exterioare prin aportul feminin străin de populația satului, aria de răspândire a acestui fenomen, frecvența și proporția lor în raport cu încrucișările interioare.

În categoria unităților sociale puțin evaluate, restrânse ca valoare numerică încheiate pe solidarități obscure în conștiința colectivității, dar trainice (tradiții, instituții, regim de proprietate, etc.), cu tendințe firești de exclusivitate, exogamia (față de sat socotit ca unitate specifică individualizată) constituie un element extrem de important alături de migrații, de socializare a tipurilor biologice în genere. Studiate la Cornova pe o perioadă de timp suficient de întinsă ne va servi împreună cu analiza evoluției familiilor originare, suportul explicativ al tipului sau tipurilor existente și exprimând populația acestui sat.

Vom aborda deci prin acest capitol intermediar, însuși domeniul particular al antropologiei.